

50

GAMLA GÅRDAR

I JÖNKÖPINGS LÄN

Skildringar av Hj. Sjöstrand

Serien II

Häfte I

Pris 75 öre

FÖRORD.

Det vore otacksamt att icke erkänna den andel de många vanliga utlåtandena angående första serien av "Gamla Gårdar" haft i det nu igångsatta utgivandet av en ny samling dylika skiser. De hava utgjort så att säga den andliga stimulus, som varit välbehövlig för att återupptaga det ekonomiskt ogynnsamma företaget. Ty, sanningen att säga, har den pekuniära inkomsten icke stått i förhållande till det ovan konstaterade erkännandet.

Då detta förhållande närmast torde hava berott på det relativt höga pris som åsatts första samlingen, kr. 3: —, har detta helt naturligt framkallat vissa åtgärder för att borttaga detta hinder för bokens säljbarhet. Hit hör bl. a. utgivandet häftesvis.

För övrigt är det mig en kär plikt att i detta sammanhang frambära min livliga tacksamhet till de män, som på ett eller annat sätt — genom reseanslag o. d. — underlättat lösandet av min uppgift. De hava därmed förvandlat min egen lust att få ut publikationen till en gärna fullgjord moralisk skyldighet.

H. S.

JÖNKÖPINGS
BIBLIOTEK

HEMBYGDSSAMLINGEN

INNEHÅLL:

ED. Det gamla Trollegodset	sid. 3
SVANSÖ. Ribbingarnes stamgods i Mo.....	” 8
HERRESTAD. Gammalt nu uppskiftat herregods	” 13
STENSHOLM. Minnesrikt gods i Tveta i blomstrande skick.....	” 19

ED

Östbo härads södra del är söndersprängd av en mängd större och mindre sjöar och vattendrag, bland vilka den två mil långa natursköna Vidöstern, den nästan lika långa leende Flåren ävensom den mindre Furen gå in i Kronobergs län. Norr om dessa och ej mindre fager blickar Hinsen med sitt djupblå öga fram mellan höga skogiga strandbygder. Det är en leende nejd, ett "tusen sjöars land", prytt med vidsträckta skogar och bruten i nyckfulla behagliga terrängvågor. Om man vid Värnamo lämnar bakom sig Lagans floddal och fortsätter färden ned emot de nämnda sjöarna i Voxtorp förbytas visserligen ådalens golvjämna marker till mariga knallar, och den stenfria dalbotteningen ger vika för terräng, som är alldeles dränkt i rullstenar, men länge dröjer det ej, förrän även detta karga landskap förändrar karak-

tär. Sedan man väl passerat Borås—Alvesta järnväg vidtaga stora saftiga ängar, där hassel och ek omgiva vägen. Rullstenarna ligga väl kvar i samma övermått, men emellan dem spårar man den präktigaste mylla.

Så passerar man Voxtorps kyrka och Lundboholms gamla fideikommiss, båda inbäddade bland höga och lummiga lövträd samt efter en stund ytterligare den s. k. Trolleklippan, ett fränsett alla sägner högeligen pittoreskt bergparti, där bland massor av nedrasade klippblock av gigantiska och fantastiska former stora ekar och bokar hava funnit fäste, skuggande en blomsterrik flora. Strax därefter är man framme vid Ed.

På en ganska ståtlig bro korsar man det icke obetydliga vattendrag, som sammanbinder Furen och Flåren, och kör upp på den välvårdade gårdsplanen framför ett

av de ståtligaste herresätena inom Jönköpings län.

Redan de två par flyglar, som flankera uppkörsvägen, därav ett par nere vid bron, giva ett visst storslaget intryck, enär de förhöja i stället för att nedtrycka själva huvudbyggnaden, som är hållen i en enkel men ren stil. Det är heller intet litet byggnadsverk man här har framför sig. Huset är uppfört i tvenne våningar med tolv lagom höga fönster i varje, oberäknat mittelpartiet, som i övre våningen företer tre dylika, formade som välvda glasdörrar, ut till den balkong, vilken motsvarar den av vildvinsspalierer täckta verandan. Hela mittelpartiet krönes av en väl avpassad fronton. Byggnadens djup betecknas av tre fönster i varje våning å gavlarne. Av hela aspekten giver reproduktionen å föregående sida en god bild.

Väl inkommen finner sig den besökande slagen av den väl genomförda dispositionen av utrymmet som gör ett behagligt och hemtrevligt intryck. Endast den väldiga, över hela husets bredd gående bankettsalen en trappa upp med fönster åt tre håll — inalles sju — gör naturligtvis oaktat den ingalunda sparsamma eller smaklösa möbleringen ett något ödsligt och kallt intryck, som ej förtages av den stora öppna spiseln, som ju fordomdags hörde till dylika paradrum.

Den, som förut är sagt, förträffliga utrymmesdispositionen tyder hän på en enhetlig ritning, något som annars kunde förefalla mindre troligt, då det nuvarande corpsde logiet faktiskt är uppfört under två generationer. Mittpartiet är nämligen byggt av lagman Monthan på 1700-talet och de två sidopartierna av hans son, som levde

ett gott stycke in på 1800-talet. Den gamla huvudbyggnaden nedbrann medan den sista innehavaren av Ed, som bar det Rosenstjernska namnet, levde.

*

Sistnämnda notis angående corpsde logiets ålder och tillkomst för oss osökt in på godsets historia. Denna är märklig nog. Man plägar säga, att en gårds eller släkts historia går tillbaka till sagans dunkel. Om detta någonsin haft sitt berättigande så är det här i båda fallen. Ty, så underligt det än kan låta, är det ställt utom allt tvivel att den gamla svenska Trollslakten, vars namn bäres av flere större och mindre gårdar, här haft sitt verkliga ursprungshem, och lika sant är, att både släktnamnets och gårdens anor synas gå tillbaka till den avlägsna tid, då ännu kristendom och hedendom kämpade om herraväldet här i landet.

Med full rätt berättas nämligen att den förste Trollens bragd med "halshuggande" av en trollkvinna, som bjöd honom att dricka ur ett rikt utsirat horn, samt hans tack vare råd av en annan, i dubbel mening mera mänsklig kvinna lyckade flykt undan det förföljande trollföljet, timat här en gång då Härved eller Arvid Ulf red till jultottan i Voxtorps kyrka. Nästan identiskt samma sägen förtäljes visserligen om Trollenäs i Skåne, men är uppenbarligen lokaliserad dit i senare tid. Det är nämligen historiskt känt, att en viss Härved eller Arvid Ulf, som anlagt eller bebodde Ed, antog namnet Trolle och i sin vapensköld intog även ett avhugget huvud (trolllets) samt att en i Sverige resande utlänning

(Ogerius) i Växjö domkyrka sett och haft i sin hand det mångfärgade hornet, som utgjorde hr Arvids byte. Efter domkyrkans brand 1570 har emellertid hornet varit försvunnet. Efterforsknin-
gar i Danmark, dit hornet förmodats ha blivit fört, ha ej lämnat resultat.

Ett är visst, styrkande godsets höga ålder, nämligen att den ovan omtalade Arvid, som var en av sin släkts kände stamfäder, efter allt att döma levde på 1100-talet, och att hans efterkommande ända till medlet av 1500-talet innehade Ed, vilket de ansågo som sitt stamgods, varemot de skånska possessionerna först efter unionens slutliga upplösning och släktens utvandring kommo i släktens ägo.

Den ålderdomliga Trollesagans vandring — ty den följde tydligen släkten — är icke enastående. Eds hävder kunna uppvisa även ett annat exempel fast från långt senare tid.

Trollesläkten var under det tidigare skede, som här beröres, mycket invecklad i dåtida storpolitik. Arvid Trolles till Ed sonson var t. ex. den mycket och förmånligt omtalade marsken Torgil Knutsson, som föll offer för folkungarnes ränkfulla politik, kanske ock för sin stränghet att av de andlige kräva skattebidrag till det ingermanländska korståget. Senare uppträdde en Erik Trolle som Sten Sture den yngres medtävlare om riksförståndarskapet. Han säges ha velat använda det för att utlämna Sverige till den danske konungen — släkten hörde i allmänhet till det unionsvänliga partiet — och hans son, den orolige ärkebiskopen Gustaf Trolle, förband sitt eftermäle med Kristian II:s och "omildes" minne såsom en av anstiftar-

ne av Stockholms blodbad och efter detta som "tyrannens" ståthållare i Sverige. Den för kyrkans uppgifter föga lämpade äregrige mannen stupade vid Öxnebjerg på Fyen.

Hans brorson, den siste Trollen, som innehade Ed, hette liksom dess förste ägare Arvid och var riksråd, lagman i Tiohärads lagsaga — det egentliga Småland — samt amiral över den svenska flottan. Han dog utan söner 1549.

En av hans döttrar, vid namn Anna, fick som arvslott Ed. Hon var gift tvenne gånger, andra gången med en Posse, och genom gifte mellan en hans dotter med Johan III:s hovjunkare Olof Boson Oxehuvud samt genom ytterligare äktenskapsförbindelse mellan dennes dotter Elsa kom Ed till Mårten Werwitsen, en man som för sina förtjänster om bergshanteringen och sina penningförskott åt kronan blivit adlad Rosenstjerna.

Denne efterlämnade fyra söner av vilka två stupade under Carl XII:s krig och en tredje, Libert, som ävenledes tog verksam del i samma strider, men lyckades få behålla livet, dog först 1732. Även denne var innehavare av Ed och gav egendomen till morgongåva åt sin andra fru, Magdalena Eleonora Liljehöök, med vilken han förmålde sig 1728. Denna livskraftiga kvinna överlevde sin man i ej mindre än 27 år och dog först 1760. Under hennes tid nedbrann som nämnt är den gamla sätesbyggnaden.

Vid hennes fränfalle skulle Ed ha gått till Liberts dotter i första giftet, själv förenad i äktenskap med en Meijendorff von Yxkull, men hon hade avlidit redan 1766 och hennes man hade gått henne

före 1753. I arvsföljd kommo sålunda närmast männen till hennes döttrar Anna Charlotta och Christina Fredrika, den förra gift med kaptenen Peter Verneskjöld, död 1819, den senare med obetitlade herr Hans Fr. von Köhler, död 1786.

Ingen av dessa herrar synes emellertid hava tagit Ed i besittning, utan försålde säkerligen det ståtliga arvegodset till andra män, av vilka nämnas en De Geer och ryttmästaren A. Tornérhjelm å Össjö i Skåne. Efter hans död sålde hans änka 1783 Ed till lagman Monthan, vilken, som förut berättats, uppförde mellanpartiet av nuvarande corps de logiet, inrett och utvidgat av sonen assessor E. Chr. Monthan. Denne herre, som var mycket fästad vid den gamla gården, lade sig stor vinning om samlande av alla sägner, som rörde Ed, och har låtit trycka en nymänskade säkerligen rätt sällsynt bok om den gamla gården, upptagande diverse märkvärdigheter om densamma. Han synes hava avlidit 1830. I alla händelser skedde detta år arvskifte å hans kvarlåtenskap mellan hans son och en dotter, gift med kammarherren J. Fr. Ridderborg.

Efter dennes död gick den gamla gården åter i köp och förvärfvades nu av köpmannen A. J. Lindström från S:t Petersburg.

Nu är tillfälle att berätta en ny gårdslegend från Ed, vilken sedan lokalisierats på annat håll.

Det säges, att då Eds försäljning å auktion hade blivit bekant, det observerats, att en äldre tarvligt klädd mansperson varit ofta synlig på olika ställen i trakten, med intresse följande de många reflexioner och uppgifter, till vilka händelsen ifråga naturligt nog gav

anledning. Ingen misstänkte i "luffaren" en spekulant på gården, ehuru man lär ha undrat på, vad han hade i en låda, som han medhade på sina vandringar och aldrig lämnade ur sikte. Emellertid infann sig vandraren, fortfarande mycket tarvligt klädd, å auktionen och började avgiva anbud. Detta väckte uppmärksamhet och auktionsförrättaren fann sig föranlåten att för mannen tämligen bryskt framhålla, att det här gällde allvarliga affärer och mycket penningar. Om han svarade eller hur svaret löd, vet ingen nu att berätta, men säkert är att mannen ej lät sig avvisa utan fortsatte att deltaga i auktionen. Han stannade slutligen för högsta budet och man undrade givetvis vad som nu skulle följa. Men den oansenlige spekulanten gick då ut efter sin låda och uppräknade till allmän häpnad hela beloppet i kontanter.

Samma historia omtalas, då Hooks försäljning å auktion 1815 beröres, men är av åtskilliga skäl alldeles grundlöst förlagd dit.

Ifråga om Lindström förefaller legenden icke absolut orimlig. Han var av mycket annat att döma en mycket originell man. Sedan han förskaffat sig officiellt tillstånd att på stället anordna en särskild begravningsplats för sig och sin familj, lät han, sägs det, utföra en slags generalrepetition av sin begravning, i vilken alla godsets underlydande måste deltaga var och en i sin bestämda ordning. Akten övervakades av L. själv, vilken grovkornigt men ej okvickt tillrättavisade dem, som ej intogo sin rätta plats i processionen.

Själva den ovan omnämnda familjegraven — den s. k. Lindströms kulle — är i och för sig synnerligen tilltalande. På ett gär-

de ett par kilometer sydväst om gården höjer den sig vackert avrundad över omgivningarne, rikt beväxt med representanter för alla den svenska trädfloras förnämligaste arter. På kullens höjdpunkt, där man i en präktig park kunnat vänta ett litet lusthus eller en kiosk, är själva gravplatsen ordnad: en slät sandad yta omgiven av ett vackert gjutjärnsstaket. Det är det hela.

Kraftigare och skönare kan man knappast finna gravens lugn och frid symboliserad. Ej så få av L:s många anförvanter hava ock begagnat sig av rättigheten att här sova sin sista sömn.

Lindström var gift med en fransysk dam av ovanlig skönhet, som mer eller mindre gick i arv på döttarna, vilkas antal var stort. Inalles hade L. 13 barn. Det var nästan självfallet att under sådana förhållanden Ed icke skulle kunna stanna inom släkten. Den rika och sparade skogen lockade ock spekulanter och så begav det sig, att Ed efter 1870, då Lindström avled, en tid framåt titt och ofta bytte om ägare. L:s sterbhus behöll dock Ed fyra år.

Efter några täta ägareombyten kom slutligen ett lugnare skede, sedan godset 1883 övertagits av K. E. Westman, som ägde gården i över 30 år. År 1903 sålde han emellertid Ed till häradsskrivaren A. Rooth, som även här sökte tillämpa sina styckningsidéer. Torpen fränsålades exempelvis.

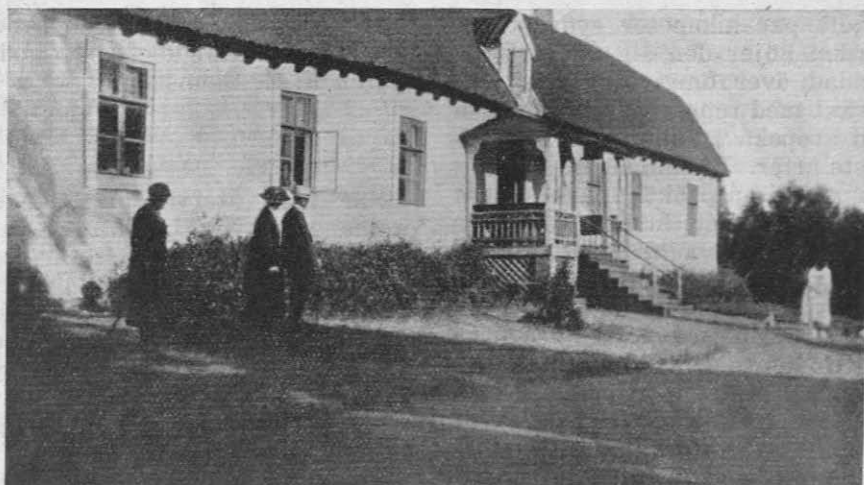
År 1907 sålde han huvudgården till dess nuvarande ägare, godsägaren F. G. Blomstrand.

*

När man återvänder från en promenad ut till "Lindströms kulle" till själva gården passerar man på lagom avstånd från denna till höger den ganska omfattande köksväxt- och fruktträdgården och till vänster de icke alldeles nya men välhållna ladugårdshusen, väl avpassade för gårdens ansenliga kreatursbesättning och skörd.

Om dessa kan den sakförstående själv bilda sig en ganska god föreställning av följande uppgifter. Oaktat ovan omtalta styckningsåtgöranden är nämligen Ed allt fortfarande en efter småländsk måttstock betydande egendom. Åkerarealen uppgives sålunda till 180 tunnland, den naturliga ången till 100 tld. samt skogs- och hagmarken till 1000. Betena äro förträffliga och skogsmarken utmärker sig för hastig återväxt. Fisket i sjöarna Furen och Flåren, som äro kända för sin ymniga tillgång på fisk, är mycket givande. I Årån, som sammanbinder ovannämnda vatten, finnes ett par rätt ansenliga fall, som driva kvarn och såg.

Det är ej underligt att ägaren är stolt över sin gård, som han trohjärtat säger sig hoppas kunna behålla sin återstående tid, "då vi här trivas ovanligt väl".

SVANSÖ

Ibland känner man en icke alldeles tidsenlig glädje över, att det ännu i vårt land finnes trakter, som icke äro berörda av det modärna järnvägsnätet. Det är som ägde naturen där kvar ett visst drag av ursprunglighet och renhet, som annars är rätt sällsynt att påträffa och få njuta av. I dessa sällsynta områden finnes ock kvar en viss trohjärtad naivitet i folkklynnet, som är jordmån för ännu kvardröjande traditioner från äldre kulturtidevarv, som annars av nutidsströmningar och folkuppfostran eleminerats eller satts i skamvrån.

En sådan idyllisk ort är Bottnaryd i det undangömda och folkfattiga Mo härad. Till trots för att även dit numera ett par gånger i veckan går en "bilbuss", är det för den som icke vill göra sig beroende av dess tider och stationer, ett helt litet problem att komma dit ut för att i fred och ro se sig om.

Det är emellertid en feluppfattning, att även här ute i vildmarken det icke skulle finnas minnesmärken av ganska tidig bebyggelse och kultur. Dessa äro ofta, historiskt om icke arkeologiskt, närmast fästade vid de gamla sätesgårdar och deras äldsta innehavare. Så även här.

Som vanligt är det en sjö med dess mera lättodlade, kanske ock något bördigare stränder, som varit bestämmande. Åtminstone gäller detta det gamla Ribbingska stamgodset Svansö. Även om man icke kan tillfullo instämma i det entusiastiska omdömet, att "dess läge är det vackrast tänkbara", så vill man dock gå det bra nära och säga, att det är ett av de vackraste i det på natursköna partier rika länet. När man från öster en betydlig del av väglängden haft att passera vilda skogar och sterila mossar, blir man lika oväntat som glatt berörd av den leende tavla,

som inramar egendomen i fråga. Den mörka högtidliga furuskogen är visserligen icke långt borta och når här och där ända fram till Svansjöns stränder, men i stort sett äro de lövskogsklädda och odlade. Och åt alla håll är därför utsikten från Svansö, som är beläget på en från norr kraftigt utskjutande udde, vars smala och sankta förbindelse med "fastlandet" tämligen tydligt angiver, att här fordom varit ett sund, mycket omväxlande och fager. Traditionen vet berätta att tidigare förbindelsen med land förmedlats av en vindbrygga.

Det är ej gott, om ens möjligt att utransaka av huru gammalt datum det nuvarande corps de logiet är, men huru relativt tidsenligt och inbjudande det ligger på sluttningen av en ås, som utgör så att säga uddens ryggrad, vitmenat och försett med brutet tak, företer det en del detaljer, som vittna om en högst avsevärd ålder. Ej blott det, att bakom reveteringens kalkpansar döljer sig såsom det egentliga byggnadsmaterialet väldiga furustammar, sådana som våra skogar numera icke erbjuda, — en i och för sig talande omständighet — utan såväl dispositionen av utrymmet, däribland den stora över hela husets bredd gående salen å södra gaveln och konstruktionen av den trappa som för upp till vind och gavelrum — där det på äkta engelskt herrgårdsmanér lär spöka "otäckt" — giva härvidlag ganska tydliga anvisningar. Även ännu förefintliga gamla takmålningar samt storleken av ärevördiga parkträd i närmaste omgivningen tyda på hög ålder.

*

Det var heller icke "i går" som

de första välborne ägarne slog sig ned på det vackra Svansö, som de under århundradenas lopp genom tillköp av angränsande mindre jordlotter icke så obetydligt utvidgat. Den förste kände ägaren till gården var riksrådet Knut Ribbing, som i offentliga dokument omnämnas såsom riksråd och lagman i Nerike år 1430. Han skrev sig till Svansö och Fästered vid Åsunden. Samma bostadsbeteckning använde hans son Peder, ävenledes riksråd, och ännu flera av samma namn. Sonsonen lagmannen Knut Ribbing d. y. var fader till den Peder Ribbing som blev halshuggen i Jönköping på Kristian II:s befallning. Samma blodiga öde därstädes lär ha drabbat hans broder Lindorm jämte hans två minderåriga söner på samma danska majestäts order. Lagmannen hade dock flere söner, av vilka en Sven, "munsteringsherre" över frälset i Västergötland, som — sannolikt efter en äldre broder Seved — också var ägare till gården.

En son till denne Sven Ribbing var fader till många barn, bland andra två söner av vilka den äldre hette Gustaf — han skrev sig "till Svansö" och dog ogift därstädes — den andre Sven. Om den förre må antecknas att han av allt att döma var en mycket smidig herre, som noga följde lyckans växlingar. Han hörde som page till både Erik XIV:s och Johan III:s personliga umgängelse och tjänade den förre som vittne i högmålsprocessen mot Svante Sture, hos vilken han förut tjänstgjort som "småsven". På hans gravsten i Bottnaryds kyrka är emellertid uttryckt den önskan att "Gud alsmektig (måtte honom) uppweeekie thil the ewige lif och glädie". Den yngre Erik, även ägare till Svansö, var däremot en

man av helt annan art och på sin tid högt betrodd man. Han var häradshövding i Redväg, lagman i Tiohärads lagsaga, ståthållare över Västergötland och Dal samt guvernör över hertig Johans furstendöme (Östergötland). Såsom en av Carl IX:s pålitlige anhängare bekläddes han även av denne med en mängd andra uppdrag och beskickningar.

Död 1612 efterlämnade han en son Erik, som än betitlas assessor än major — måhända var han efter sin tids ringa skillnad på militär och civil anställning båda delarne. I sin ordning hade han två söner, Sven † 1676 och Seved † 1706. Desse, av vilka den förre var överstelöjtnant vid Västgöta-Dals regemente, voro de siste Ribbingarne "till Svansö". Ovisst är emellertid om någon av dem verkligen var innehavare av gården. Denna innehades åtminstone 1685 av faderns änka, född Oxehuvud, och enligt uppgift vistades överstelöjtnantens änka hos henne på Svansö i, som det antydes, rätt små omständigheter. Har någon av bröderna ägt Svansö var det nog den yngre brodern som dog avsevärt mycket senare.

Emellertid råder ovisshet om när egendomen gick över i andra händer. Sannolikt inköptes den efter herr Seveds och hans makas död 1707 av lagmannen och titullärlandshövdingen Arendt Carl Silfversparre, som på 1780-talet gift sig med överstelöjtnantens änka Ingeborg Stake och tydligen ansåg sig böra bibehålla den gamla gården åt sin omnämnda fru, vilkens man dock varit presumtiv ägare till Svansö. Ingeborg Stake hade efter sin 1677 avlidne fader, generalen, ärvt Ökna gård i Södermanland och hade vid den tiden tre

barn från föregående gifte, om vilka man dock icke vet mer än att de dött unga. 1716 var emellertid S. ägare. Alltnog Arendt Carl Silfversparres son, som även han var lagman och titullärlandshövding, skrev sig som herre ej blott till fädernegodsen Sjunda och Näsby samt Ökna utan även till Svansö och Grävsäter, vilket en lång tid också varit i Ribbingarnes ägo. Landshövding S. hade förvärvat Svansö senast 1716. Han dog 1750.

Åren 1730—1745 hade emellertid överstelöjtnanten Johan Adolf Hård af Segerstad († 1746), som var gift med en dotter till Arendt Carl S., även varit ägare till Svansö.

År 1761 inköptes därefter Svansö av teologie doktor Carl Noring, som ett tiotal år varit kyrkoherde vid lutherska församlingen i London men 1760 tagit avsked från denna befattning. Hans fader hade varit andra gången gift med Helena Victorin, syster till den rike Londonköpmannen Lars Victorin och det var således med arvsvägen av honom undfångna "pund" han satte sig i besittning av den gamla adelsgården liksom han åt sin son, likaledes hetande Carl, lyckades förvärva adelskap. Denne Noring, den ende av sin ätt, dog emellertid barnlös 1784, två år före fadern.

Efter Noring d. ä. övergick äganderätten till Svansö på hans foster-son, sekreteraren S. Öijens. Han torde emellertid icke särdeles länge innehaft gården, ty i början på 1800-talet synes denna hava tillhört kaptenen Jesper Svedenborg och hans hustru, vilken 1815 försålde densamma till hovkvartermästaren löjtnant G. Mörcke. Denne försålde emellertid Svansö 1828 till handlanden i Ulricehamn Johan

Edström, död 1851. Hans sterbhus innehade sedan gården till 1870, då två söner Edström inköpte densamma. Därvid avsöndrades en del. Den återstående delen försåldes av ene brodern, Gustaf, till en lantbrukare i orten och slutligen (1916) inköptes det gamla Ribbingegodset av länsassessorn i Jönköpings län Uno Sterner och hans hustru född Löthner, de nuvarande innehavarna.

*

Den frågan har framkastats, huru många av de äldre ägarne, som skrevo sig till Svansö, verkligen där bott och verkat. Spörsmålet får så mycket större anledning som de äldre Ribbingarne skrevo sig "till Fästered och Svansö", de senare "till Svansö och Gräfsäter". Åtskilliga genealogiska uppgifter giva nog vid handen att Fästeréd från början varit det egentliga stamgodset, men den omständigheten att Fästered 1570 lär hava bränts av danskarne under det s. k. nordiska sjuårskriget och senare utgått ur titulaturen samt att det senare Gräfsäter alltid nämnes i andra rummet bereder ock en viss sannolikhet för, att en omkastning av släktens vistelseort gjort sig gällande.

Av stort intresse skulle säkert ha varit att taga kännedom om inskrifterna på de ursprungligen till 26 uppgående Ribbingska vapensköldar, som förr varit upphängda i Bottnaryds kyrka. Därav hade nog åtskillig upplysning varit att hämta. Vid restaurationen 1826 gick man emellertid så pietetslöst tillväga, att denna källa för alltid tilltäcktes. En enda av de 26 finnes kvar och är avsedd att hugfästa minnet av överstelöjtnanten Sven Ribbing, den siste av Svansö herrarne av denna släkt.

Att de i så stort antal velat hävda sitt minne just i denna kyrka och att där även finnes ett släkstens gravkor jämte vissa donationer antyda dock att medlemmarne av ätten varit mycket fästa vid just den intill samma kyrka belägna gården. För samma sak talar även den äldre Silfversparrens önskan att snarligen, sannolikt för styvbarnens räkning, komma i besittning av just Svansö. De gamla släkternas kärlek till sina uräldsta stamgods var i allmänhet stor.

För övrigt torde kunna sägas, att de täta ägareombytena, oavsett en del senare ägares ringa förstånd och känsla för värdet av ett gammalt vackert ställe med anor, icke kunnat undgå att medföra vissa tecken till vanvård och förfall, som de nuvarande ägarnes alla omsorger icke kunnat tillfullo undanröjja. Ett lusthus, beläget på den förtjusande utsiktspunkten å den dominerande punkten av halvön, dit särskild anlagd väg lett, är sålunda borta, liksom vägen dit fått valla igen sig. Vad som ännu kan återstå att göra för att åter "sätta pli" på det gamla Svansö, kan man tryggt säga, att det redan i sin nuvarande skepnad gör ett varaktigt intryck av idyllisk natur och gammal herrgårdstrevnad. Man lyckönskar i sitt sinne gården till att åter ha kommit i pietetsfulla och omsiktliga händer.

*

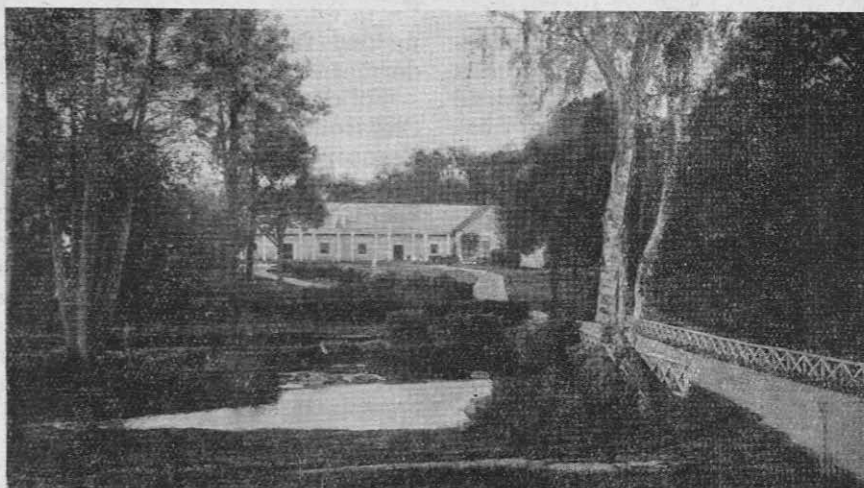
Det är förvånande att se huru liten areal utsträckning de gamla förnämliga stamgodsen i och för sig hade och ännu hava, sedan deras feodala bihang av talrika landbohemman först av reduktionen och sedan av ekonomiska förhållanden småningom fränhäfts dem.

Svansögodset är numera ej vad

man ens i Jönköpings län vågar kalla en stor gård, utan äro de statistiska siffror som benäget lämnats författaren blygsamma nog. Totalarealen uppgives sålunda till 600 tunnland, av vilka — naturligt nog i en särskilt skogig del av ett skogslandskap — egentlig skog och hagmark upptaga lejonparten eller c:a 500. Återstår för åker 35 tunnland samt äng 30. Resten utgöres av sjö och torvmosse. Den kreatursbesättning som födes å gården jävar ingalunda, utan bestyrker tvärtom det inledande omdömet. Nötkreaturens antal är 20 å 25, hästarnes 3 å 4.

På egendomen funnos förr kvarn och såg men voro utan tvivel av ringa betydelse, efter som de för rätt lång tid sedan blivit nedlagda.

Däremot torde snart nog ett tidsenligt sommarhem för fattiga skolbarn från Jönköping komma till stånd. Den nuvarande ägaren av Svansö har nämligen upplåtit lämpligt utrymme och gått i författning om fällande av virke för uppförande av ett sådant. Antalet barn som få tillfälle att andas frisk luft härute vid den vackra Svansjöns strand torde komma att uppgå till ungefär 40 st.

HERRESTAD

Ett gott stycke ifrån Kärda kyrka och järnvägsstation, norrut, vidtager till synes en fullständig ödemark. Allmänna vägen för genom en i det hela jämn mark, bevoxen med mer eller mindre illa medfaren skog. Några människoboningar stöter man ej på förrän strax man är framme vid den gamla gård, vars namn läses ovan. Det är en modern byggnad, som saknar spår av historiskt intresse. Möjligen har den dock något samband med den nya tidens kulturverksamhet, som sedan ungefär halvtannat årtionde här börjat göra sig gällande. Egentligen märker man detta först, då man är framme vid det som återstår av det gamla Herrestad.

Som nästan alla de gamla herresätena i denna trakt är gården ganska vackert belägen vid utflödet av den å, genom vilken den lilla vackra Herrestadssjön avbör-

dar sig sitt vattenöverskott. Dock är det icke mycket i de närmaste omgivningarna, som antyda det gamla förnåma säteriet, som förr var hemvist för de högborna innehavarna av den vidlyftiga Herrestadspossessionen, vilken förr i världen omfattade ej mindre än sju hela mantal "ypperligt frälse". Av någon gammal park finnes knappt några spår och ingen åldrig allé leder upp till gården, därmed är dock icke sagt att den ligger naket eller flackt på sin kulle. Fonden är rikt trädbevuxen liksom omgivningarna nedåt ån. Utsikten t. v. över den vackra sjöngen åt det hela en viss karaktär.

Det nuvarande väl inredda och vårdade corps de logiet är som bilden angiver en envånings träbyggnad med stor frontespis och veranda, mera prydlig än den äldre, ja, mycket gamla huvudbyggnaden, som nedbrann 1912. Den var av

tillgängliga bilder att döma mycket olik de ofta ganska pittoreska byggnader, som man får se på de gamla säterier, vilka elden ej härjat, och påminner osökt, trots en rad pelare på framsidan, om barrack eller lada. Säkerligen var dock dess ålderdomliga inre på sin tid mera sevärt än dess yttre.

Byggnaden rymde emellertid 20 rum.

*

Det gamla i aska lagda huset hade helt visst varit vittne till många storartade lustbarheter i forna tider, då de stora herrarne, som då rådde över den vidlyftiga domänen, funno tid att gästa gården. Man får nämligen icke bortse ifrån, att de voro betroddes män i statens värv, som ofta höllos borta från hemmet under längre tider. Att gå tillbaka till historiens gryning med en undersökning om vilka de män varit som skrivit sig till Herrestad, har av omständigheterna varit författaren förmenat och följande historiska anteckningar begynner därför uti jämförelsevis rätt sen tid — 1500-talet.

Då levde nämligen en Måns Pedersson Stjerna, som skrev sig till Herrestad. Han var lagman i Tiohärads lagsaga och "öfverste befallningsman på Kronobergs slott", men var icke dess mindre vid ett tillfälle nära att sätta livet till under Dackefejdens första år; han lyckades dock friköpa sig. Han var säkerligen en för sin tid mycket betydande herre, enär han säges hava beseglat ej blott Örebro arvförening 1544 utan även Gustaf I:s testamente 1560. En hans son, krigskommissarien Erik Månsson Stjerna, synes därpå hava innehaft Herrestad, ty det är antecknat att hans måg generalen

m. m. friherre Carl Sjöblad sedermera var ägare. Han dog 1696.

Följde så generalens son Erik Carlsson, som efter många strider avancerade till amiral och deltog såsom sådan i det blodiga sjöslaget vid Colbergerheide 1677. Sedermera landshövding och guvernör i olika län, blev han 1683 gift med en friherrinna Palbitski. Hon och sonen Carl Georg Sjöblad, även denne amiral och landshövding dels över Blekinge dels Malmöhus län, avslöto denna äldre ägareföljd. Carl Georg Sjöblad dog 1754.

Genom en fröken Sjöblads gifte med titulärpresidenten frih. Carl Harald Strömfelt och hans son landshövdingen i Linköping frih. Fredrik Georg fortlevde dock stortidstraditionerna ännu någon tid, tills den senare i början av 1800-talet sålde Herrestad till en krigskommissarie Almqvist, som dock redan 1808 överlät godset på en sekreterare Hane.

*

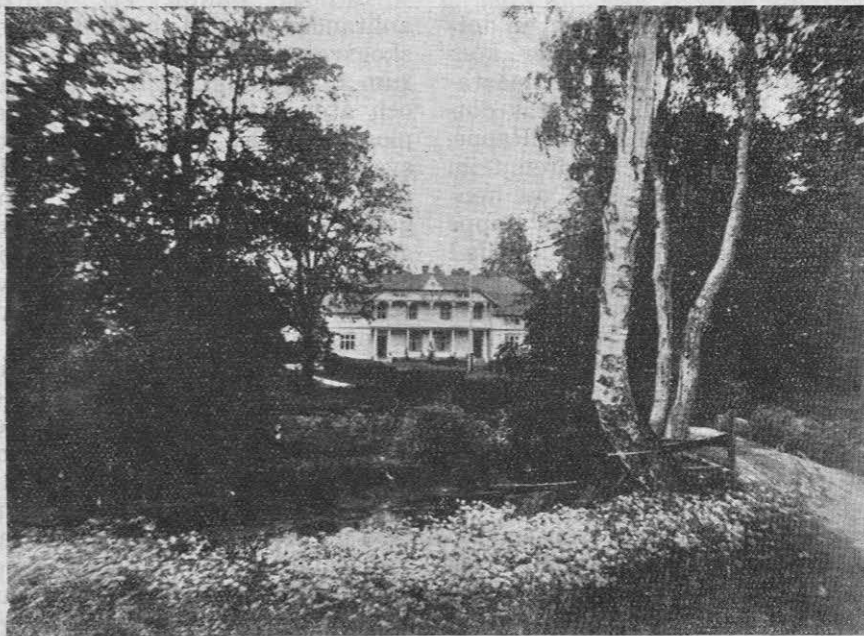
En ny period av lugn skulle emellertid randas för det gamla Herrestad. År 1813, då marskalk Davoust såsom Napoleons ståthållare, rådde över Hamburg, och där utövade nära nog skräckvälde, beslöt en därstädes bosatt köpman, Ph. Petersén, att undkomma förtrycket och utplundringen. Han lyckades också fly över till Sverige och genom sin sväger, ryttmästare J. F. Rappe på Västorp, förvärva Herrestad, där han även avled 1835. Han och hans fru Emilia Petersén synas hava trifts på den gamla gården, vadan änkan efter hans död kvarbodde där till sin död 1859.

Denna fru Petersén, "Mormor på Herrestad", som hon tyckts hava kallats av ortsbefolkningen, som närmast lärde känna henne och

komma i åtnjutande av hennes välgärningar, blev under sin änkotid en mycket känd och vördad dam även i andra delar av landet, varförutom hennes praktiska välgörenhet tilldrog sig uppmärksamhet å högsta ort samt understöd därifrån. Här om böra några erinringar göras.

År 1838 inträffade i Östbo en

självhjälpssystem, som på detta sätt ordnades till den mera tillfälliga nödens avhjälpande, utvidgade fru P. sedermera till en permanent anstalt till lindrande av den ofta på bristande arbetstillfälle grundade fattigdomen. Med stöd av en hopsamlad fond igångsatte hon nämligen en "arbetsinrättning" för fattiga kvinnor. Inrättningen an-

svår missväxt och att den icke var minst kännbar till sina följder å Herrestad med dess många avlägsna skogstorp kan tagas för givet. Fru P. ställde sig då resolut i spetsen för en insamling av medel bland socknens ståndspersoner, själv bidragande med en övervägande del, för vilka säd inköptes från Halmstad. Denna utdelades till de behövande, dock mot en viss, dagsverksvis skeende mycket måttlig ersättning. På förmalt mjöl sattes ett lågt pris. Det

skaffade och utdelade ull och lin för spånad och vävnad samt övervakade på lämpligt sätt, huru arbetet bedrevs i hemmen. Dess verksamhet, som spred sig även utom Kärda socken, för vilken den egentligen var avsedd, var för den tiden mycket betydande. Under de 10 första åren av dess verksamhet hade omsättningen av arbetsprodukterna inbragt de fattiga husmödrarna inom distriktet en summa av 14,000 kronor — en för denna tid betydlig summa.

Avsättningen av arbetsprodukterna lättades i den mån den väl-skötta föreningen blev känd. Fle-re av det kungliga husets medlem-mar, däribland även konungen och drottningen, inköpte större partier av tillverkningen för utdelning bland Stockholms fattiga.

Efter fru P:s frånfälle synes föreningens verksamhet ha upp-hört.

*

Som förut är nämnt, var en dot-ter till fru Peterséns broder, kon-sul Eckhart, gift med ryttmästa-re J. F. Rappe och en deras dot-ter, själv sålunda hetande Rappe, blev även gift med majoren frih. Carl Michael Rappe, som var hen-nes syssling. Denna Emilia Rappe synes hava varit mycket omhulda-d av herrskapet Petersén på Her-restad, vilka synes hava varit barnlösa. Sålunda stod hennes bröllop 1830 på Herrestad.

Hon blev 1859 arvinge till Her-restad, som dock snart genom för-säljning gick i alldeles främmande händer, vilkens bärare numera in-gen minnes, vilket tyder på att det var en vanlig egendomsspekulant. Emellertid uppgives en grosshand-lare J. W. Rydström hava varit godsets innehavare i början av 1870-talet.

Det var emellertid vid denna tid som anläggandet av Halmstad—Nässjöbanan ägde rum. Egendo-mar och framför allt skogsmark stego enormt i pris utefter linjen. De engelsmän, som av ett eller an-nat skäl hade med järnvägsanlägg-ningen att göra voro ej sena att delta i spekulationen. Bland dem var även ingenjören A. V. Makinson. Han inköpte Herrestad och lämnade det någon gång på 1880-talet i arv åt sin son W. D. Makinson.

Men utlänningarne hava i all-mänhet ingen tur, så fort de läm-na städerna. Det är som om den svenska torvan vore dem för karg. Icke ens det strängaste regemente kan avtvinga densamma någon verklig behållning, än mindre vän-tade rikedomar. Därför fordras en intimare kännedom av densam-ma än de någonsin förmå förskaffa sig.

Alltnog! Oaktat ett kraftigt anlitan-d av Herrestads stora skogsresurser, som synas hava ägt rum utan hänsyn till fortbestånd och återväxt samt en planlös ex-ploatering av fyndigheter utav svart granit, rann det engelska ka-pitalet, som nedlagts i det gamla godset bort, medan de ursprungli-gen 43 torpen i många fall förföllo och lämnades öde. År 1909 var ruinen inne och Herrestad såldes på exekutiv auktion.

Inroparen — häradsskrivaren A. Rooth — hade uppgjort ett visst recept för sina många egen-domsaffärer. Det gick ut på långt förd styckning av de inköpta gam-la gårdarna, närmast utgående från deras ofta mycket utvecklade torpsystem. Under tiden avver-kades skog och sist såldes huvud-gården för vad denna rimligen kunde vara värd, kanske stundom lika mycket som hela komplexet en gång kostat.

Emellertid torde uträkningen ic-ke alldeles hållit streck beträffan-de Herrestad eller rättare styck-ningsplanerna därstädes. Så all-mänt och stort var förfallet "ute på vidderna", att endast 15 av de 43 torpen voro så pass bebyggda, att de kunde finna köpare som "egna hem".

År 1910 hade enligt stycknings-planen huvudgården försålts till den nuvarande ägaren, hr E. An-

dersson, som på grund av eldsvådan 1912 fick nybygga även det enda hus på gården som varit användbart, nämligen corps de logiet. Övriga byggnader voro totalt förfallna. Huvudgården bestod vid köpet av 500 tunnland mark, därav 100 tunnland åker, på vilket satts ett hemmantal.

Ännu stodo odisponerade c:a 3,000 tunnland mycket vanskött och försumpad skogsmark, som icke lätt kunde placeras. Men lyckliga omständigheter inträffa stundom! År 1914 hade Skogsvårds-sällskapet i Göteborg, under sina undersökningar rörande ev. förvärv av kol- och sumpmarker som kunde förvandlas till skogsbärande, fått sina blickar fästa på Herrestad och inköpte slutligen återstående 3,000 tunnland för fullföljande av sina strävanden. Meningen var att här bilda en länsallmänning, vilket ock skett. Det är verkligen storslagna arbeten som här utförts, särskilt under den tid då nödhjälpsarbetena lämnat tillgång till nödig arbetskraft för anläggande av de milslånga diken, som varit nödvändiga för att hejda och motverka försumpningen samt av det föga mindre omfångsrika vägnät som i framtiden skall framföra skogens produkter för avsättning. Om detsamma må dock sägas, att de förut omtalade avsöndrade egna hemmen därav hava alla fördelar en verklig utfartsväg kommer att medföra.

Allmänningens centralpunkt är ett skogvaktarboställe av prydligt både yttre och inre.

*

För att göra sig en något så nära riktig föreställning om utsträckningen av det gamla Herrestad bör man företaga en tur ut-

efter den av Skogssällskapet anlagda vägen genom dess allmänningsområde. På skäl som ovan antytts för den förbi största delen av i bruk varande nuvarande och f. d. torp ända till dess man når upp till "Udden", från vars högt och fritt belägna gårdsplan man har en vidsträckt utsikt över den till synes ändlösa stora mosse, ur vilkens grå vidder den s. k. Lövön sticker upp som en liten grönskande holme, i sig själv ej så obetydlig, då två åbor där äro bosatta.

Till vänster om denna väg utbreder sig den mer eller mindre förödda barrskogen, men till höger ligger ett bälte av gammal kultur, d. v. s. små odlade fält mellan ängar och lövhagar. Särskilt så länge detta bälte ytterst åt höger begränsas av Herrestadssjön är naturen här ganska vacker och delvis pittoresk. Man märker även på trädvegetationen att marken icke här har karaktär av torvtig tallmo. Överallt finner man vackra och ståtliga exemplar av ek, bok och ask. Ett och annat av de gamla torpen göra intryck av små förtjusande idyller och man glömmar den omgivande naturens ödsliga och karga kynne. Men så är nu en gång den småländska naturen: fagra oaser insprängda i vildmarker och mossar.

Men låtom oss utefter allmänna vägen återvända till själva Herrestad. Därvid passeras på andra sidan om densamma av den nuvarande ägaren uppförda tidsenliga ekonomibyggnader samt nere vid ån likaledes moderniserade såg- och kvarnanläggningar med vilka är förenat ett elektricitetsverk, som förser den närmaste omgivningen med belysning. Den primitiva kraften hämtas från ett fall ån här gör, genom grävning så

förstärkt till dess fallhöjden utgör fem meter. Antalet hästkrafter beräknas till 60.

Trots detta är det nuvarande Herrestad blott en spillra av det gamla. Dess areal är förut angiven såväl i allmänhet samt särskilt med hänsyn till åker (resp. 500 och 100 tunnland). Detta är ju icke vad man kallar en stor gård och kreatursbesättningen är ej heller till antalet imponerande. Egendomen lärer vinterföda 30 fä-kreatur, 5 st. hästar jämte får och svin.

Utvidgningsmöjligheter*) äro dock för handen beträffande åkerjorden medels den pågående regleringen av Storån vid Forsheda och såsom mycket värderik måste betecknas tillgången på synnerligen goda sommarbeten. Den som under en sommarvistelse i denna nejd haft tillfälle att njuta av den förstklassiga mjölken från Herrestad vet bäst att uppskatta dess förträfflighet.

*) Dessa utvidgningsmöjligheter äro delvis redan tillvaratagna av n. v. ägaren till Herrestad.

STENSHOLM

En gammal gård med uråldriga om ock något töckniga föregångaren är Stensholms i Hakarp, Svartorps socken av Tveta härad. I äldsta tid låg gården med dess "hus" — således någon primitiv befästning — på en ö i det numera Huskvarnaån benämnda vattendraget, som sedan på den nuvarande egendomens ägor börjar sin brådskanie för att ej säga brådstupande färd utför den branta bergås, vilken begränsar den höglandsplatå där Hakarp och andra Tvetasocknar äro belägna. Trots sitt av naturen skyddade läge synes den dock hava blivit i grund förstörd vid danskarnas härjningståg 1567.

Namnet Stensholm har blivit synligt i medeltida handlingar redan 1382 och handlingar äro daterade därifrån så sent som 1527.

Den förste med visshet kände ägaren av Stensholm var emellertid väpnaren Magnus Kase, som synes hava ärvt gården av sina föräldrar och var befryndad med två under 13- och 1400-talen mycket kända och rika släkter: Bo Jonsson Grips och den s. k. Vins-torpssläkten. Till en medlem av den senare var det ock Kase vid något tillfälle förpantade Stensholm. Denne avstod emellertid 1403 de gods han fått i pant av Kase till drottning Margareta, dock med rätt till återlösen.

Från detta år tiga hävderna om Stensholm en god tid framåt. Måhända låg det under Rumlaborg, vars län hörde till ovannämnda drottningens "morgongåva".

Först under senare hälften av 1400-talet får man åter bestämda underrättelser om gården och dess

ägare. Stensholm befinnes då ha va tillhört Iliana Tott, som var gift med den tappre marsken Tord Bonde, som var det starkaste stödet för hans frändes städse något vacklande tron. Om herr Tord själv († 1456) hade något med gården att göra har på goda grunder satts i fråga, men så mycket säkrare är att den länge innehades av hans änka, som synes hava även ägt hus i Jönköping och överhuvud taget hava spelat en betydande roll inom orten. Säkerligen var hon ett mycket kraftfullt fruntimmer, om hon ock icke förvärvat så lysande vitsord som sin syster, den äldre Sturens i alla avseenden förträffliga och beundrade maka.

Ehuru den tappre marsken icke länge överlevde sitt storartade bröllop, vid vilket Karl Knutsson bespisade sina gäster på 1400 silverfat, hade han likväl hunnit få en liten dotter som var gift två gånger, men icke förty i sin ordning efterlämnade endast en dotter.

Denna blev så gift med den beryktade ränksmidaren och upprorsmannen mot Gustaf I herr Ture Jonsson Roos, annars lagman i Västergötland och rikshovmästare. Han var sålunda någon tid innehavare av Stensholm. Såsom misstänkt för delaktighet i hans stämplingar fick hans fru en tid sitta i fängelse. Sönerna Johan och Ture voro emellertid kungatrogna samt stodo mycket väl anskrivna hos sin herre. Denna sak ordnade sig nog fort.

Herr Johan var gift med den genom Stockholms behjärtade för svar mot Kristian II särskilt berömda Kristina Gyllenstjerna och hade med henne en son, herr Gustaf Johansson, och som hon förut

hade en son med sin förre man, skedde emellan dessa 1560 ett arvs kifte, berörande 500 hemman, varvid Stensholm kom på den förres lott. Greve vid Erik XIV:s kröning blev denne under Gustav I:s sista tid "hastigt och lustigt" gift med Cecilia Stenbock, syster till den gamle kungens tredje gemål Katarina.

Det berättas, att det egentligen var denna senare, som var herr Johans ungdoms älskade, och det låter icke otroligt, att han, nyss hemkommen från en utländsk resa och till sin vrede, sorg och bestörtning finnande henne så som den gamle kungens gemål, skyndat att förskaffa sig ett enskilt "företräde" hos henne. Vad som förekom vid detta är ej närmare bekant, men känt är, att det säkerligen rätt upprörda samtalet fick ett ganska dramatiskt slut. Mitt under detsamma inkom nämligen ingen mindre än konungen själv och man kan ej förvånas över att han, då han såg herr Gustaf vid sin makas fötter, sporde "vad detta månne betyda". Men den själsstarka dammen svarade utan tvekan, att supplikanten vore tillstädes för att utbedja sig hennes syster Cecilia till brud. Härtill svarade kungen endast att detta "vare honom beviljat" och därmed var den hotande stormen över.

Men saken måste nu ha sin gång och fröken Cecilia blev fru till Stensholm, sedan grevinna av Bogesund. Det så hastigt tillkomna äktenskapet blev emellertid lyckligt om icke långvarigt.

Herr Gustaf dog 1566, men hans fru överlevde honom i 60 år utan att gifta om sig. Även fru Cecilia var en i småländska ortsangelägenheter mycket betydande och ofta

omnämnd person. Hon hade ock mycket att sköta om. Mannen hade uppgivit sig äga 500 hemman, därav 58 i Småland och över allt detta hade frun på Stensholm — ty där bodde hon kvar — att öva inseende.

Innan den mäktiga frun dog 1626, hade ej blott hennes ende son Sten utan även dennes ende son Johan gått ur tiden.

Den siste greven av Bogesund efterlämnade emellertid en änka, Gunilla Gyllenstjerna, som sedan gifte sig med amiralen Nils Claesson Bjelkenstjerna. Denne blev efter hennes död för några år herre till Stensholm. Vid hans fränfälle var dottern Anna endast fyra år. Till giftasvuxen ålder kommen, trädde hon i äktenskap med vice presidenten i Svea hovrätt, sedermera landshövdingen i Linköping frih. Jacob Skytte. För sjuklighet tog dock denne snart avsked från sina ämbeten och dog, innan en hans son och måg ådrogo sig en långt ifrån smickrande uppmärksamhet.

Det var nämligen hans äldste son Gustaf och mågen Gustaf Drake, som 1661 slog sig på att idka sjöröveri på Östersjön, slutande med mördande av besättningen på en holländsk "bojort". Efter en del krängel — hovrätten ville tydligen icke låta "lagen ha sin gång" — dömdes den förre till döden och blev arkebuserad, den senare, som rymt till utlandet, återkom senare och fick sona sitt brott med 1,000 rdr, som donerades till Jönköpings stads kyrkobygge.

En av fru Anna Bjelkenstjernas döttrar blev emellertid gift med överste Eric Slatte och en hans dotter med hovrättsrådet Gustaf

Qveckfelt, som även ägde Ingsberg vid Nässjö.

Dennes son karolinen Erik Gustaf Q. var med på alla den store kungens fälttåg och irrfärder ända till slutet, men levde, ehuru många gånger blesserad, ända till 1776. Gården övergick sedan först till hans son, assessoren Sam. Gust. Q. och efter honom till hans son överstelöjtnanten Erik Q. Ätminstone de tre sistnämnda bodde och avledo på Stensholm.

Genom en syster till överstelöjtnanten övergick gården sedan till släkten Printzenskjöld. Inom denna stannade den i trettio år. Slutligen tillöste sig en ofrälse svåger, prosten P. Almqvist i Skärstad, egendomen 1847 för att dock tio år senare åter sälja densamma till lantbrukaren G. Vestberg, vilken ävenledes innehade gården endast ett fåtal år. Stensholm övergick 1868 i possessionaten F. V. Laurins och kronolänsmannen J. Hård af Segerstads ägo. Den förre, som snart blev ensam ägare, behöll gården till sin död 1902, då sterbhuset överlät densamma på nuvarande ägaren riksdagsmannen K. J. Gustafsson.

*

Måhända kan det tyckas, att det föregående är en översikt av det gamla Stensholms hävder, som är väl omständlig. Dock kan detta väl ursäktas av den mängd ryktbara eller beryktade män och kvinnor, som äro innängda i den långa raden av ägare, och det har icke varit möjligt att icke här och där infläta en någon kort anekdot eller något samtidigt omdöme, som giva en smula färg åt namnförteckningen. Av allt framgår dock med stor tydlighet, att Stens-

holm i forna tider varit ansett som en betydande egendom, som städse varit föremål för strävanden att både tillvinna sig och behålla.

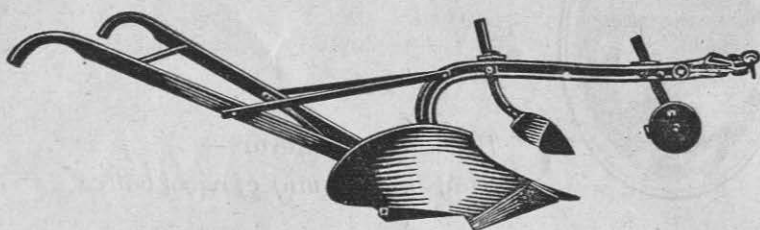
Så torde den än i dag synas den nuvarande ägaren och hans anhöriga. Det nuvarande Stensholm har ett ljust och tilltalande läge på en kulle med ganska vidsträckt utsikt över den här breda och bördiga ådalen med den pittoreska holme, där det medeltida "huset" en gång var beläget, i förgrunden. Till höger möter ögat den skarpa profilen av det ståtliga Lundaberget, om vilket många sägner äro gängse. Runt omkring sträcka sig stora och välskötta åkerfält, som vittna om ett intresserat och insiktsfullt bruk. Själva corps de logiet är en rymlig envåningsbyggnad med inalles 20 rum, veranda och balkong, men utan skämmande till- och påbyggnader. Inredningen är i allo bekväm och tidsenlig. Genom en 500 meter lång, delvis sprängd, ledning har

den nuvarande ägaren infört rinnande vatten i övre våningen till där belägna badrum och andra moderns bekvämligheter. Det hela gör ett intryck av trevnad och välmåga, som kännes välgörande. Ingenstädes möter man spår av ett annars vanligt "tillsvidaresystem".

Angående det nuvarande Stensholm må följande jordbruksstatistiska siffror angivas för att giva någon antydning om dess utsträckning och beskaffenhet.

Totalarealen är 864 tunnland, av vilka 230 tunnland äro åker, 50 tunnland äng och 600 tunnland skogsmark (50 tld torvströ- och bränntorvsmossar). Gårdens normala kreatursuppsättning utgör i medeltal 100 st. nötkreatur, 13 hästar och 50 svin.

Elektriskt ljus är infört, men jordbrukets behov av drivkraft fylles medels en ånglokomobil.

EN GOD PLOGS FÖRNAMSTA EGENSKAPER

äro: *God plöjningsförmåga.* Endast den plog, som utför ett fullt tillfredställande arbete, är värd sitt inköpspris.

Lätt att styra. Sedan plogen en gång inställts i körriktningen, skall körkarlen endast i undantagsfall behöva använda styrena.

Lätt att draga. Att överanstränga dragarna är dålig ekonomi. Deras utfodring kostar pengar, och tröttkörda dragare lämna en dålig arbetsprestation.

Styrka och hållbarhet. Reparationer äro kostsamma. En god plog blir genom att den håller längre och drager mindre underhållskostnader alltid billigare än en dålig plog, hur ringa denna än kostar i inköp.

Söker Ni en plog, som särskilt passar för det svenska jordbruket och som samtidigt fyller alla anspråk på en verklig kvalitetsplog, då är valet lätt. Ni köper

VIRGINIA-PLOGEN

NORRAHAMMARS BRUK

sten

Ett Husqvarnagevär—
"Jag önskar mig ej något bättre"

Vad fordrar man av ett gott hagelgevär? Jag skulle vilja besvara frågan så: god täckning på jägarmässigt håll, solid, omsorgsfull byggnad, god balans och smidig, elegant apparition.

Sedan mer än 10 år tillbaka äger jag ett Husqvarna-gevär, Hammerless med ejektor, vilket, efter vad jag med flitigt begagnande kunnat utröna, har samtliga ovannämnda egenskaper, om ock elegansen med ärens lopp blivit mindre, och jag önskar mig ej något bättre.

Endast vid några få tillfällen har jag önskat mig ett annat gevär, eller rättare, ett precis likadant gevär till. Det har varit, då fasanerna kommit i så tät följd, att piporna blivit brännheta och två gevär varit av nöden, för att jag efter min förmåga närmelsevis skolat kunna utnyttja chanserna.

Kristianstad i november 1923.

F. af PETERSENS.

Många äro de jägare, vilka likt länsjägmästare F. af Petersens förklara sig icke kunna önska sig ett bättre gevär än en Husqvarna Hammerless.

HUSQVARNA
HAMMERLESS

50-

GAMLA GÅRDAR

I

JÖNKÖPINGS LÄN

Skildringar av Hj. Sjöstrand

Serien II

Häfte II

Pris 75 öre

INNEHÅLL:

GUNILLABERG	sid.	5
HOOK	„	9
NÄS	„	16
VALLERSTAD	„	20

GUNILLABERG

Mo härad är i våra dagar en av de bygder, som minst blivit berörda av de moderna kommunikationerna, blott de sydligare socknarne genomskäras av Borås—Alvestajärnvägen. I närheten av denna samfärdselled låg länge kvar det gamla säteriet Källerö, som under tidernas lopp blivit den oansenliga kärnan till det nuvarande stora Leijonhufvudska fideikommisset Nissafors. Den gamla säteribyggnaden, omkring vilken många sägner och släkttraditioner röra sig nedbrann för några år sedan.

Emellertid delade det rangen i fråga om gammalt ursprung och rika anor med ett par sällan omtalade och halft bortglömda gårdar i häradets nordligaste socken Bottnaryd, som länge räknades till Västergötland och ännu tillhör

Skara stift. Den ena, varmed denna lilla uppsats skall röra sig, bär namnet Gunillaberg och har länge varit i bondeägo. Detta kan ju egentligen ej beklagas, ty gården har för längesedan upphört att vara tidsenlig vistelseort för modernt herrskapsfolk — ens sommartiden. Men kvar står den åldriga träbyggnaden, säkerligen bland länets äldsta, och dess minnen leva, delvis ännu i den oförärvade befolkningens traditioner.

Enligt dessa skall gården, som säkerligen ursprungligen var en gammal kungsgård, en gång varit ett av drottning Kristinas "jakt-slott". Detta är nog att förstå sålunda, att den sportälskande höga damen hit en eller annan gång förlagt sina jakter, möjligen såsom gäst hos landshövdingen i Jönköpings län Johan Printz, åt

vilken hon ynnestfullt överlätit gården.

Denne Johan Printz var en ganska märklig man, som före sin död varit med om mycket. Prästson från Bottnaryd hade han begynt att studera teologi och gjort det med sådan framgång, att han av Gustaf II Adolf erhöll understöd för vidare studier i utlandet, men blev under någon färd "i det schabiska landet" pressad till knekt och instucken i ett italienskt regemente. Krigarlivet uti olika potentaters tjänst kom honom snart att glömma teologien och hans öden hade varit mångahanda, då han 1625 återkom till Sverige, endast för att såsom välbeställd svensk löjtnant följa sin tidigare gynnare Gustaf Adolf till Polen och Tyskland. Han var utan tvivel en mycket "frisk vilja" och hade redan hunnit bliva överstelöjtnant vid Västgöta rytteri då hans stora missöde mötte honom. Med 270 man kom det på hans lott att 1639 försvara staden Chemnitz mot 9,000 man kejserliga trupper. Första stormningen lyckades han avslå, men då den kejserlige generalen hotade, att ingen av hela besättningen skulle skonas, kapitulerade han mot fritt avtåg.

Häremot var kanske icke så mycket att invända och han frikändes från ansvar i denna punkt, men han tog sig den friheten att, Johan Banér oåtspord, resa hem till Sverige. Detta kunde ej förlåtas och han blev dömd tjänst och lön förlustig. Emellertid var man nu icke angelägen att lämna någon kraftkarl oanvänd, och att P. var en dylik synes ha varit obestridligt. Redan 1642 blev han adlad och utnämnd till guvernör över det "nya Sverige", som man

hade för avsikt att grunda i Nordamerika vid Delawarefloden.

Kanske var utnämningen en slags deportation, men P. tog minnsann ej saken så. Under sin nära tioåriga guvernörstid utvecklade han mycken organisationsförmåga och hävdade den dåtida stormakten Sveriges intressen med mycken kraft och stor värdighet. Historien om P:s bravader därute hava funnit tacksamma hävdatecknare och kunna här alldeles förbigås. År 1654 blev han kommandant på Jönköpings slott och 1658 landshövding i Jönköpings län. Redan före Amerikafärden hade han fått emottaga Gunillaberg eller Gunillabo, som det kallas i de äldsta jordeböckerna, såsom "enskilt" (personligt) frälse. Och det är icke otroligt att P., som under kriget och storhetstiden ute i nya världen, där han förde stor stat på sitt ståtliga Printztorp, vant sig vid ganska stora vanor, fortsatte därmed sedan han återkommit hem. Det gick nog både storslaget och lustigt till på Gunillaberg den tiden.

P:s ende son dog redan 1657 i Skåne sex år före sin fader. På en av hans döttrar Christina ankom det att hindra Gunillabergs återfallande till kronan. Hon var nämligen gift med en annan känd krigsman Peter Örneclou.

Denne var också en man med skiftande öden. Han var visserligen född adelsman, men hade som Printz börjat som man i ledet och sedan tjänat sig upp tills han blev både överste och landshövding. Om P. var, såsom en holländare beskrev honom, en "argsint, passionerad och svårtillgänglig herre", så hade han en god vederlike i Örneclou. En övermåttan djärv och orädd krigare var han emel-

lertid och vann redan under Carl XI:s hart nära förtvivlade krigsår dennes stora tilltro och ynnest, som han än mera ökade genom att uppträda såsom en hänsynslös befordrare av rävsten mot riksförmyndarne vid 1680 års riksdag.

Men då nämnde konung 1683 gjorde honom till landshövding i Västergötland, fick han sanna erfarenheten, att en överdådigt tapper krigare ej alltid är duglig att vara civil administratör. Hans regemente betecknades av egenmäktighet, våldsamhet och egennytta, men till en början teg man och led. Emellertid kommo grava klagomål för Carl XI:s ögon och han, som dock ogärna ville göra sin gamle vän och handgångne man olycklig, men var en vän av sträng ordning beordrade honom att taga avsked "för undvikande av fiskalisk aktion". För att ej ställa honom "på bar backe" utnämnde han honom tämligen strax efter till landshövding på Ösel, varvid utnämningen åtföljdes av en mycket amper skrivelse. Men Ö. var och förblev oförbätterlig och gjorde sig skyldig till så många missbruk, att han 1701 blev avskedad och av fruktan för strängare åtgärder rymde landet.

Hade Örneclou varit en ivrig främjare av reduktionen, så undgick han ock ej att själv lära känna dess följder. Gunillaberg indrogs redan 1682 till kronan, men återställdes redan året därpå. År 1692 reducerades gården för andra gången och blev nu förvandlad till rusthåll. Emellertid måste den på ett eller annat sätt kunnat behållas i släkten, ty det är känt att Ö:s son 1698 sålt Gunillaberg till assessorn, sedermera vice presidenten i Göta hovrätt friherre Nils Liljiecultz. Stamfader för

sin adliga ätt överlät han gården på sin bröder, tydligen även denne en framstående ämbetsman och slutligen lagman "i Bohus län och Viken". Han efterträddes av sin son ryttmästaren C. A. Liljiecultz, död 1810.

Längre blev emellertid ej den L:ska ägareföljden. Ryttmästarens dotter Fredrika Eleonora gifte sig 1803 med hovrättsassessoren J. L. Mörke. Redan förut hade släkten Liljeczantz dragit sig nedåt södra delarne av länet, där först Hörle och sedan Lundboholm efter varandra blevo fideikommiss inom densamma. Ryttmästaren L. skrev sig utom till Gunillaberg även till Hörle.

Gunillaberg har naturligtvis under tidernas lopp, från att hava varit residens för både krigare och i statens tjänst högt betrodde ämbetsmän, och så småningom blivit en icke allt för välhävad bondgård och mycket kring-skuret. Vad som nu återstår av den många hemmantal omfattande domänen är endast en rest — den ursprungliga kärnan — och är icke av synnerlig betydelse. Hela arealen uppgives vara omkring 300 tunnland och åkerjorden till c:a 80. Kreatursuppsättningen torde stå i proportion därtill, möjligen vara något större med hänsyn till de förnämliga sommarbeten, som lära finnas å den vackra skogklädda Elgåsen inom synhåll för gården.

Det hör nämligen till den allmänna jordbeskaffenheten i norra Småland, att den bästa och bördigaste marken är att finna uppe på åsarne, medan nere på de gamla vattendragens uppslamningar jordmänen överhuvudtaget kräver omsorg och näringstillskott i långt högre grad, om de odlats.

Annars passar marken bäst för barrskog.

Terrängen omkring Gunillaberg giver detta också vid handen. Bakom gården flyter Elgaån, som nu obetydlig nog söker sig väl på botten av en djup ravin, medan framför och till vänster om mangårdsbyggnaderna utbreder sig rätt stora, släta och stenlösa gärden, vilka allt för tydligt utgöra uppslamningar, sannolikt rama sanden. De förefalla i vilket fall som helst icke bördiga. Den ifrågavarande åsen angiver delvis genom sin ädlare vegetation, lind och hassel, ett annat kynne. Endast delvis krönes den av tallskog. Det är även där den omtalade betestillgången finnes.

Den ävenledes omnämnda ravinen är givetvis även trädbevuxen och därstädes finnas ännu spår av fiskdammar och i den rätt branta sluttningen ned till ån trappavsatser. Var den traditionsvis omtalade parken skulle ha varit belägen är däremot icke gott att säga; förmodligen utåt ett till vänster beläget gårde.

Utsikten är, som man av ovanstående kan inse, ganska inskränkt, men icke utan ett vilt urskogstycke. Själva bära gårdens byggnader tydliga spår både av senare ägares likgiltighet och det kringskurna stamgodsets egen

vanmakt. Det gamla corps de logiet gör nära sett ett starkt intryck av förfall, dock icke så starkt som de två kraftigt tilltagna, i herrgårdsstil uppförda flyglarne, där både fönster och tak göra ett nästan ruinartat intryck. Stackars Gunillaberg! Du kunde behöva en rik man som ägare, som hade mynt att sätta allt i stånd. Som sommarvistelse för en av tidens rastlösa id tröttad miljonär, helst med något natur- och jaktintresse, borde det kunna fylla en lämplig uppgift.

Det förut antydda vildmarkstycket har i alla fall med sig en säregen stämning, som icke är utan sin tjusning. Medan förf. en stund satt därute lämnad åt sina egna betraktelser, började småningom söka sig fram ett par versrader, som själmant voro ägnade giva den form. Slutligen gav strävandet resultat. Det var slutverserna i Karlfelts vackra stycke "Hembygdens huldra" som ville tränga sig fram:

*Låt oss sitta, där granarne gunga
Över smultron på kolbottens vall.
Jag vill höra dig tala och sjunga,
Jag vill lyss, tills dagen är all,
Tills skyarna slockna mot natten*

— — — — —
*och du flyr över lommarnes vatten
över älgarnes tallkrönta berg.*

HOOK

Om man tror, att det endast varit relativt småfolk, som även under storhetstiden eller rättare adelsväldets period besutto de nu så litet omfångsrika och i regel anspråkslöst bebyggda säterierna i Småland, så misstager man sig storligen. I ägarelängderna för många av dem återfinner man ej sällan namnen på de äldsta och förnämligaste av våra stormansätter. Flere sådana exempel hava berörts i föregående uti bokform tillgängliga gårdsskizzer och i det följande skola i fortsättningen komma ytterligare några att företes.

Ett ligger nära till hands. Huru många av dem, som ända från skolbänken vant sig vid att med berättigad vördnad och beundran blicka upp till Axel Oxenstjerna, Gustaf II Adolfs personlige vän och rådgivare, den store riksförmyndaren

och aristokraten i ordets bästa mening, veta att Hook en gång tillhört hans eller hans släkts stamfäder. Så har emellertid med ganska stor visshet varit fallet. Underliga öden har gården emellertid sedan under århundradenas lopp genomgått.

Århundradenas lopp? Ja väl. Det är nämligen mycket länge sedan Oxenstjernor sutto på Långserum, förr Langserum, nu en obetydlig bondgård i Svenarums s:n, som då var huvudgården till Hook. Den förste historiskt kände Oxenstjerna, riksrådet Bengt Oxenstjerna, bodde nämligen där kring mitten av 1200-talet, liksom sonen Nils, även han riksråd 1270—91. En hans sonson Hergerus eller Hergeri, som skrev sig till Langserum och Hook, skänkte Langserum med underlydande till Nydala klos-

ter, mot vilket även de föregående hade visat sig särdeles frikostiga. Faktum är, att Langserum och Hook efter 1360 försvinna ur sikte såsom självständiga gårdar; Oxenstjernorna hade samtidigt dragit sig uppåt landet.

Om Hook vet man sedan ingenting förrän 1686, då gården enligt anteckning å en gammal där ännu befintlig karta tillhörde fru Brita Sofia Strömberg, gift med generalmajoren Kristoffer von Günterbech. Hon var dotter i andra gif-tet till den ryktbare Jönköpingsborgmästaren Peder Gudmundsson, adlad Strömberg.

Historiens gång hade varit den vanliga. Långserum med tillhö-rande hade tillika med övriga klosteregendomar på kyrkoreduktionens tid indragits till kronan, som dock under 30-åriga krigets dagar småningom nödgades för pennin-gar avhända sig både ett och annat av gods och räntor. Peder Gudmundsson hade lånat kronan mynt och låg för övrigt i stora affärer med densamma. För en post om sammanlagt 2.468 rdr. hade han och hans svärfar Peter Anders Törnflycht i pant mottagit Nydala med Götafors och Gärhov samt flere kronohemman, bland vilka säkerligen befann sig även Hook. År 1640 fingo de genom köp övertaga panten som egen tillhörighet.

Efter denna lilla utredning är vidare att säga, det Hook efter Günterbechs död 1708 övergick till hans måg, generalmajoren von Vicken, som dock 1717 sålde egendomen till assessoren, sedermera lagmannen Niklas Stedt. Hans son kammarherre C. H. Stedt, som efter honom övertog gården, byggde 1787—88 det nuvarande på en gång ståtliga och trevna corps de logiet. Förut — 1764 — hade han fått

privilegium på anläggandet av Lindefors bruk, helt nära Hook vid den ur Hooksjön utgående ån. Kammarherre Stedts yngste son, majoren och sedermera landshövdingen i Jönköping Johan Axel Stedt, följde efter honom som innehavare av Hook till sin död. Egendomen ärvdes av sonen kammarherre C. A. Fr. Stedt. Han var gift med en Spaldencreutz som efter hans fränfälle sålde densamma till hovmarskalken G. Adelswärd. Han behöll dock Hook endast till 1814, då han avyttrade gård och bruk till kammarherren von der Lancken. Denne kom emellertid på obestånd och så kom Hook att gå under klubban 1816. Inroparen var grosshandlaren Anders Killander från Göteborg. Efter hans och hans efterlevande makas död togs Hook i besittning av sonen, brukspatronen och hovintendenten Johan Fredrik Killander. Denne innehade gård och bruk 1838—69, då han sålde possessionen och flyttade till Jönköping. Han var en i offentliga ärenden verksam man: medlem av hushållningssällskapets förvaltningsutskott och deltagare i brandstodsbolagets på landet arbeten.

Då hovintendenten Killander flyttade från Hook, övergick gården i brukspatron R. T. Ekwalls händer, och med hans innehav av densamma började tillgodogörandet av bruksdomänens stora skogar, som alltsedan varit bestämmande för dess öden. Järnet hade förlorat mycket av sin rangplats på exportmarknaden, och de små bruken började vid denna tid nedläggas. Lindefors nedlades år 1885.

Brukspatron Ekwall avled år 1893, och sterbhuset sålde egendomen fem år senare. Från och med

1898 vidtog så en period av täta ägareombyten. Under 1899 bytte Hook ej mindre än fyra gånger innehavare, än svenske än utländske män. Den siste av dessa, tyske undersåten Blooch, överlät egendomen på en landsman Schram. Ej heller denne blev långvarig på platsen utan sålde 1906 Hook till grosshandlaren Emil Bengtsson. Sju år därefter överlät denne hela Hookpossessionen på Munksjö Aktiebolag. Från år 1913 är det gamla adels-, kloster- och kronogodset sålunda bolagsegendom. Tidernas gång!

Skogsavverkningen för export är en jämförelsevis ny faktor i landets ekonomi; förut var dess enda stora industri järn- och ståltillverkningen. Det var därför en tämligen alldaglig sanning Geijer uttalade, då han sade om sitt fädernelandskap, att "järnet har brutit bygd." Utan tvivel var så fallet även beträffande Hook. Detta exemplifieras bäst av det faktum, att, såsom förut nämnt är, Lindefors järnbruk privilegierades 1764, medan det ännu befintliga corps de logiet byggdes först 1787—88. Visserligen voro herrarne Stedt redan förut rika män efter den tidens sätt att se, men det ligger dock en omisskänlig liknelse till ett händelsesammanhang mellan brukets och herresätets tillkomst. Hade det förra ej funnits till, hade nog corps de logiet ej kommit till. Hooktrakten skildras än i dag såsom "vild och ödlig", sålunda ej i och för sig manande till stora anläggningar av sist-nämnda art.

Emellertid var Lindefors icke något stort bruk. Privilegiet av 1764 innefattade blott en masugn och en stångjärnshammare med två härdar. För vidareförädling

av råvaran från masugnen tillkom bruket 575 skeppund "smidesjärn", som skulle utnyttjas vid de två härdarne och stångjärnshammaren. Att staten även på den tiden visste att taga ut sin rätt kan man sluta av den omständigheten, att "hammarskatten" utgjorde ej mindre än 55 skeppund, alltså ej långt från 10 procent av den tillåtna tillverkningen, ehuru av hela smidesrätten 75 skeppund skulle vara "frälsesmide", d. v. s. skattefritt.

Som bekant hör det till den s. k. frihetstidens mera sympatiska drag, att den sökte på allt sätt uppmuntra de inhemska "manufakturerna", råvaruförädlingen inom landet. Man finner det även här. Bruksprivilegiet omfattade även 100 skeppunds smidesrätt för 1 spik-, 1 räck- och 1 släthammare.

Men utvecklingen gick sin gång. År 1838 — sålunda under herrarne Killanders tid — tillökades smidesrätten för stång- och järntillverkningen med 325 skeppund och i samband härmed tillbyggdes en ny stångjärnshammare.

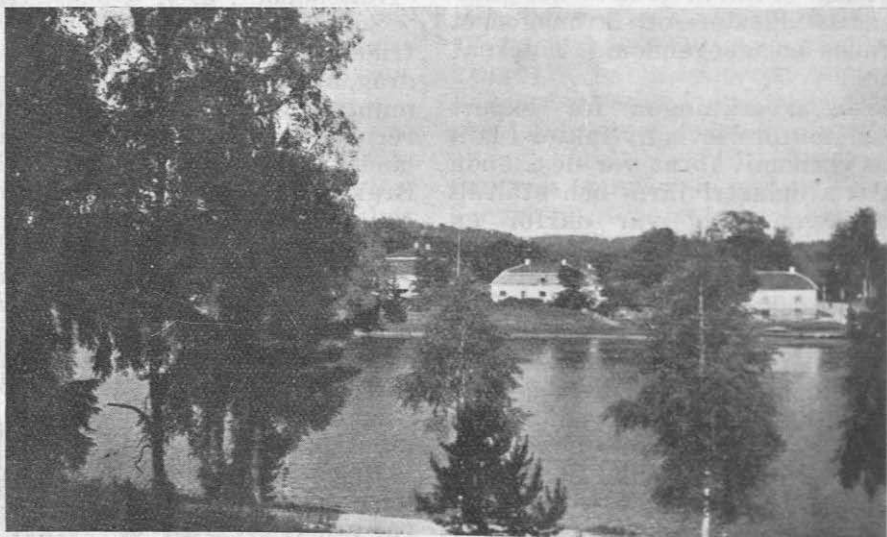
Helt visst stod nu Hook såsom järnbruk på sin höjdpunkt, och det var säkert ett friskt och rörligt liv som särskilt vintertiden rädde här, då malm- och kolkörare kommo och foro, masugnen kastade sina lågor mot skyn, trolskt belysande omgivningarne, medan framför härdarne och hamrarne svettades brunögdavalloner — ty i arbetarestammen voro även sådana element inmängda, såsom Svenarums kyrkoböcker än i dag vittna. Under senare hälften av 1800-talet började dock de små järnbruken här i länet att undan för undan nedläggas, om i dessa trakter av brist på malm — brytningen vid Taberg avtog samtidigt — skall lämnas osagt. Järntillverkningen vid Lin-

defors nedlades sannolikt år 1885. Samma år uppfördes ett träsliperi vid Granfors.

*

På den gamla kartan från slutet av 1600-talet, som finnes kvar å Hook, betecknas en smal strimma utefter ån som inägor av ett eller annat slag, medan väldiga vidder äro angivna såsom "skoghs- och uthmarck til Hooks sätesgård med store bergh och morash, onöttig

nom vilka i det närmaste 50 har skogsmark fått väsentligt ökat värde. Emellertid är och förblir Hook en skogsdomän. Åkerjorden, som egentligen kransar sjön och någon bit följer ån nedåt, — tillsammans 180 har — är än i dag obetydlig, en liten bråkdel av de 2.322 har, som lyda under själva huvudgården Hook. Detta förklarar ock det onaturligt låga hemmanantal — ett mantal — å en

till störste dehlen". Detta omdöme visar dels huru lågt värde man på den tiden åsatte skogsbärande mark mot nu, dels huru gammal hävd det förut citerade omdömet om "ödslig och vild" natur beträffande Hooks omgivning har haft och kanske ännu har. Att det i stort sett är oriktigt kan dock vem som varit på platsen intyga. Bergen äro ingenstädes kala, och vad "morasen" angår så blir deras betydelse ständigt mindre genom ett energiskt utdikningsarbete. Åren 1913—21 upplades ej mindre än tillsammans 23.747 meter diken, ge-

egendom som är bevillningstaxerad till kr. 403.400.

Beträffande Hookspossessionens hela omfång och värde må för undvikande av misstag här omnämnas, att hela arealen av "jordbruksfastighet" uppgår till 5.948.76 har med sammanlagt taxeringsvärde av kr. 893.100, varjämte "annan fastighet" är bev.-taxerad till kr. 242.500. Huvudparten av sistnämnda summa kommer på de moderna fabriksanläggningarna vid Lindefors och Granfors, respektive kartongfabrik, anlagd 1898—99, och det förut nämnda träsliperiet.

Än en gång återkommande till de föga gynnsamma omdömen om naturen vid Hook, som förekommer t. ex. i Nordisk Familjebok kan man väl fråga, hur ter sig denna för en fördomsfri åskådare? Härpå tillåter sig författaren till denna lilla uppsats att svara, att detta beror på, om man för en sympatisk naturbild nödvändigt kräver lövskog, leende ängar och bördiga åkerfält, vidsträckt vatten o. d. I så fall måste man giva "de belackare" rätt. Om man däremot sätter värde på att skåda ett vidsträckt kuperat skogslandskap med grönklädda åsar höjande sig bakom varandra, tills de förtona i blånande fjärran, så som utsikten t. ex. ter sig från den högt liggande utgården Skärsjöbråten, så bliver omdömet ett annat. På samma gång man känner sig imponerad av tavlans storlek och enhetliga kynne, vidgas bröstet av en känsla av beundran för den ursprungliga natur, som här träder blicken emot. En stämning av lugn och eftersinnande smyger sig därjämte på den av folkbrus och spår-vagnsskrammel m. m. irriterade och uttröttade stadsbon.

Sådan ter sig i stort naturen vid Hook och sådan är den även i detalj till och med inpå herrgårdens knutar. Även här behöver man icke gå allt för många steg för att förirra sig in på de mest pittoreska skogsvägar. Dock tillkommer här utsikten över den lång-smala holmbeströdda Hooksjön, vars stränder även giva den som älskar omväxling av lövskog och odlade fält en den vänaste och gladaste bild av "civiliserat" landskap. Detta ter sig kanske bäst för åskådaren från salsfönstren i det förut berörda corps de logiet.

Detta är kort sagt en pärla ifrå-

ga om herrgårdsarkitektur och förtjänar ensamt ett litet kapitel.

Genast från början må det sägas ifrån, att det icke är genom sina yttre dimensioner huvudbyggnaden gör ett slående intryck på resenären. Den är icke tilltagen efter kolossal måttstock, tvärtom är det nog den lugna måttfullheten i alla dimensioner, som jämte de rena linjerna så starkt tilltala skönhets-sinnet. Ehuru uppfört under senare hälften av 1700-talet, då barockstilen var härskande, finner man inga av dennas olater och utsvävningar. Såsom artikelns bild utvisar, är huset uppfört endast i en våning med högt, brutet tak, som icke i fönsterväg företer mera än två måttligt tilltagna ljusöppningar. Fasaden upptager ej mera än sex lagom stora fönster, och verandan är smyckad med en klockprydd fronton av särdeles måttfulla proportioner. Att hela utbyggnaden är uppförd på samma gång som själva huset visar ej blott ovannämnda anordning utan även en annan dylik: de gammaldags murade avsatser som flankera själva trappan, ingalunda avsedda till stöd för nutida veklingar utan till lämpliga påstigningsplatser för forna tiders herrar och damer vid deras ridturer.

Byggnadens inre svarar mot dess yttre. Från verandan inkommer man i en stor om än något djup och därför en smula mörk hall, som fullt motsvarar ändamålet att underlätta förbindelsen mellan olika delar av våningen. Utom åt sidorummen har man därifrån tillträde ej blott till den stora oinredda vinden med dess djärvt byggda rökledning utan även en trappa ned med det monumentala köket, varom mera sedan, samt, sist men icke minst, till de stora

paradrummen: matsalen och salongen. Båda dessa rum äro stora och ljusa, lagom höga i tak och med den härligaste utsikt över den nedanför liggande vackra sjön, dess leende stränder och av naturen gratiöst formade holmar.

Corps de logiets läge är väl valt icke blott med hänsyn till utsikten utan även i annat hänseende. Det är nämligen förlagt i själva den tämligen branta sluttningen mot sjön för att bereda rum för dels det ovannämnda magnifika köket, av vars anordningar man väl kan sluta sig till dimensionerna av forntida lustbarheter och gästfrihet, dels å andra sidan om entrén från sjösidan åt en charmant biljardsal. Innanför dessa lägenheter äro förlagda vidlyftiga, betydligt mera än manshöga luftiga källare under noggrannt murade kryssvalv. Nu förvaras där mestadels ved, men en fantasi, som i någon mån är inriktad på materiell välbefinnnad, ledes ovillkorligen till tidigare väldiga mat- och vinförråd. Icke ens det välskötta och med fin smak anordnade pensionat, som nu tagit övre våningen i anspråk, kan ens i förstnämnda gren, även då det är fullsatt till sista plats, behöva samma utrymme i detta avseende.

Den höga souterrängen är utvändigt klädd med finhuggen sandsten, som giver densamma en stilfull aspekt. Åt båda sidor förmedlas nedgången från gårdsplanen till sjön av terrassanläggningar.

*

Det finnes rätt många gårdar i Jönköpings län som kunna berömma sig av mer eller mindre celebrationsbesök. I en tidigare uppsats är talat om, huruledes enligt sägen Carl IX gästade Hallösa (Lyckås)

på sin eriksgata, då han även åtföljdes av drottning samt flere prinsar och prinsessor. Den såsom djärv ryttarinna och mycket jaktintresserad kända drottning Christina säges vidare hava gästade och jagat ej blott på det Ribbingska fideikommisset Ulfsnäs utan även å det numera rätt ödsliga Gunilla-berg i Mo. Och på Ramsjöholm visas ännu det rum, där Gustaf III haft sitt sovgemak, då han vid något tillfälle gästade Gudmund Göran Adlerbeth. Det kan ur denna synpunkt icke vara ur vägen att nämna, att även Hook kan berömma sig av kungliga besök, ehuru av mycket senare datum. Det är nämligen uteslutande medlemmar av den nu regerande dynastin som där gästade.

Godset låg också förträffligt till vid vägen från Jönköping söderut. Under tiden före järnvägarnas tillkomst var detta en viktig omständighet, som blev avgörande, då hos ställets innehavare saknades varken vilja eller förmåga att visa behörig gästfrihet. Först bland de kungliga besöken är att anteckna det, som avlades av prinsarna Gustaf och Carl den 31 juli 1843, då de kommande söderifrån övernattade å Hook på väg närmast till Taberg. Deras moder, drottning Josephine, åtföljd av prinsessan Eugénie, voro de närmaste kungliga gästerna; de anlände åtföljda av rätt stor svit den 10 oktober 1846 och fortsatte följande dag. Av ungefär samma kortvarighet var det besök Carl XV den 8 juni 1863 gjorde.

Prinsarne åtföljdes vid sitt besök av deras guvernör greve Henning Hamilton och deras förnämste lärare professor F. F. Carlsson m. fl. Från drottningens besök är bevarad en inkvarteringslista som

noggrannt angiver svitens sammansättning. Drottningens och prinsessans kvinnliga uppvaktning utgjordes av hovfröknarna Anker och Sparre; den manliga åter av 1:ste hovmarskalken greve Liljencrantz och kammarherren greve Wachtmeister samt medicinalrådet Thelning och vicarius Studach.

Som man ser var den uppvaktande hovpersonalen föga talrik. Så många flera individer upptager förteckningen på den åtföljande betjäningen. Först möta här: drottningens och prinsessans kammarfruar, drottningens garderobsjungfru, hovfröknarnas kammarjungfrur, vidare 4 kockar, 2 taffeltäckare, 1 silverkammarbetjänt, 1 källarbetjänt, 1 skafferibetjänt, 1 drottningens löpare, 6 hovlakejer, 1 vicariens betjänt, livkusken samt

4 hingstridare och kuskar eller summa 27 personer.

Om de tidigare kungliga besöken å Hook voro av ringa långvarighet så blev det som drottning Sofia 1894—95 därstädes avlade så mycket mera omfattande till tiden, närmare två år. Att det här var fråga om en längre tids bosättning visar en del omändringar av huvudbyggnaden såväl till det yttre som inre. Åt väster tillbyggdes på gaveln en särskild veranda för drottningen, och i det inre tillkom en del bad- samt toilettanordningar. Utsikten från nämnda veranda är mycket idyllisk och vacker.

Som man ser förtjänar Hook på många sätt ett förnämligt rum bland gamla gårdar i Jönköpings län, minnesrikt, idylliskt, ståtligt och — trevet.

NÄS

Alldeles uppe vid gränsen till Östergötland är belägen Adelövs socken, som inom sig sluter en stor mängd natursköna ställen. Bygden är mycket kuperad, men ingalunda ödslig. Den ymniga gräsväxten i ångar och hagar tyder tvärtom på en på sitt sätt bördig jordmån. Av ålder har socknen också haft rykte om sig att frambringa en myckenhet god boskap, med vilken förr en omfattande och indräktig handel bedrevs. I mellersta och södra delarne åtminstone är det lövskogsvegetationen — björk med insprängd ek, hassel och ask — som giver omväxling åt det hela. Dock saknas ej här och var vackra barrskogspartier.

Vad som emellertid utom den förhärskande lövskogsvegetationen giver bygden ett ljust och glatt kynne, är den rikedom på talrika insjöar, som utmärka densamma.

Den största av dessa Noen är emellertid gemensam för Adelöv, Linderås m. fl. av N. Vedbo härads socknar. Förhållandevis stor till sitt yttinnehåll är Noen en mycket vacker sjö, som giver en behaglig karaktär åt sina närmaste omgivningar.

I närheten, ehuru icke omedelbart intill sjön, ligger det vackra Näs, vars ägovidd på ett annat håll begränsas av den mindre sjön Valen, som i Noen har sitt utflöde. På näset mellan dessa båda vatten ligger även en annan gammal gård. Södraholm, vilken till sin äldre historia har mycket gemensamt med Näs, men som i allt fall förtjänar sitt eget kapitel.

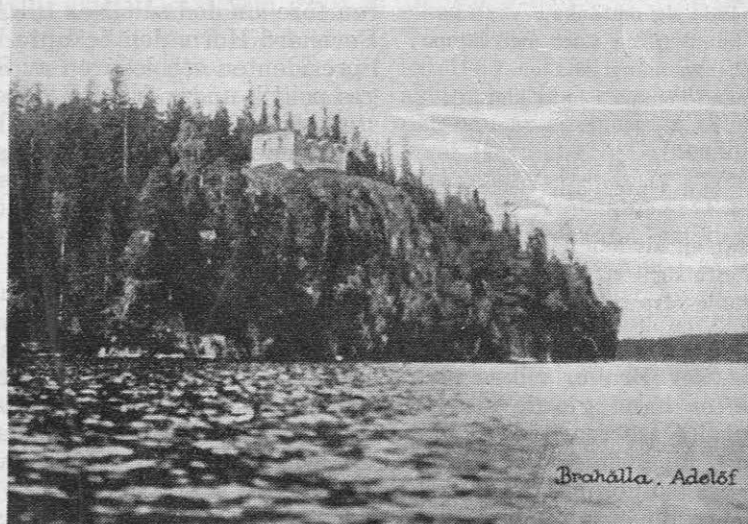
För tillfället må uppmärksamheten riktas uteslutande på Näs.

Denna ansenliga gård, till vilken ännu hör en del andra hemman i Adelövs socken, tillhörde på 1300-

talet en frälseman Erik Axelsson, stamfadern till den framdeles mycket ansedda ätten Kurck och hans son Axel Eriksson, vilka båda skrev sig till Näs. Den senare var genom gifte befreundad med släkten Some, som var bofast i N. Vedbo, dels på Sjötorp i Linderås och dels på Äpplehult i Adelöv. Under 1400-talet finnes emellertid Näs ha övergått på en släkt, som bar i vapenskölden "tre strömmar". Måhända var den Axel Pedersen till

belönad med inkomsterna fr. Norra Vedbo härad. Trots sitt "skrivareyrke" nämnes han redan 1528 som rusttjänstskyldig frälseman och lär hava kraftigt bidragit till stävjande längre fram av Dackes bekanta uppror. Liksom tidigare ägare av Näs var även han befreundad med herrarne Some, vilka fortfarande hörde hemma å gårdar i Adelövs och Linderås socknar.

Hans son, Sven Esbjörnsson, var i sitt andra gifte förmäld med Bri-

Näs av denna ätt, som 1482 omnämnes, ägare av endast ett eller flera av de åtta hemman varav Näs då bestod och att Kurckarne ännu besutto resten. Huru som helst hade enligt 1542 års jordebok Näs kommit att tillhöra Esbjörn Torckelsson Bock, i tidens handlingar allmänare bekant som "Esbjörn skrivare", en av Gustaf I:s mycket använde män, om vilkens duglighet av de rika förlänningar, som den annars tämlige njugge konungen tilldelade honom, man kan göra sig ett begrepp. Bl. a. blev han

ta Bonde (Båt) och efterlämnade tre söner, av vilka en, Olof, synes hava bebott Näs, där f. ö. även fru Brita hade sitt änkesäte till sin död 1600.

En annan av bröderna, Esbjörn, hade en dotter Märta, som 1625 gifte sig med en Erik Eriksson Geet, en av Gustav II Adolf mycket använd ämbetsman. Han synes hava varit den som samman slog de olika hemmanen i Näs till en gård och där uppfört en ny sätesbyggnad, från vilken en spishäll med hans namn ännu på 1850-

talet lär hava funnits kvar. År 1652 gifte G., strax förut vorden änkeman, om sig och fick i detta andra gifte en dotter, som genom sitt äktenskap med Mattias Eriks-son Ulf till Horsnäs i Ydre gav upphov till det egendomliga brudkväde, där alla eller flertalet av de förnämligare deltagarne i och gästerna vid bröllopet, som stod å Näs, nämndes vid sina djurnamn. Endast två verser behöva här citeras. Först:

En Ulv mände sig omtänka,
Hur han kund' få en Geet med lämpa;
Han gav henne mång söta or
Att hon månd komma i hans klor.

Och vidare:

Nu Ulven han tjuter och Geeten hon
bräker
Men fruktar ej, att han henne uppäter;
Ty de ha gift sig i ett stallbrödralag
Och det skulle vara till domedag.

Efter Erik Geets död såldes Näs till greve Per Brahe, vilken som bekant efter hand gjorde sig till ägare av alla större gårdar inom grevskapet, dit även Adelöv hörde. På 1670-talet uppförde han nära intill Näs på en brant klippa, stupande i Noen, ett slott, till sitt yttre något påminnande om Brahehus, fast mindre och utan flyglar. Av detta finnes ännu en rätt anseelig ruin. Antagligt är väl att greve Per mer än en gång gästade denna "utpost" åt öster för sina besittningar i Jönköpings län, ty utsikten är bedårande fager och skogarna voro nog också villebrådsrika. Dess namn var och är än i dag — Brahehälla.

Den braheska tiden var dock icke av längre varaktighet. År 1680 indrogs alla grevskapen till kronan, liksom genom flera senare

riksdagsbeslut mycket av de andra adliga godsinnahaven. Även Näs reducerades 1681 till kronan. Emellertid synes denna egendom av den mäktige och mångbetrodde reduktionsmannen Göran Gyllenstierna, vilkens svärmoder var syster till Per Brahe, hava lösts från kronan. Sedan han 1686 avlidit, innehades Näs någon tid av hans barn, vilka emellertid en efter annan snart avledo, sist generalmajoren Georg Gyllenstierna 1736.

Förmodligen hade generalmajoren före sin död sålt Näs till Arvid Bernhard Horn, den bekante kanslipresidenten och ledaren av Sveriges politik under frihetstidens första och lyckligare skede, en högst betydande man, vilken som statsman utmärkte sig för lika stor försiktighet, som han tidigare ådaga-lagt djärvhet i egenskap av chef för Karl XII:s drabanter. Horn var gift tredje resan med en grevinna Margareta Gyllenstierna, vilkens moder hörde till samma syskonkrets som den ovan omtalte generalmajoren. Även här torde den tidens släktpolitik hava spelat in.

Horns arvingar avyttrade emellertid Näs till assessoren i Göta hovrätt Hans Hummelhjelms, som tydligen var en stor godsförvärfvare, vilken efter en snabb ämbetsmannakarriär 1750 blev landshövding i Halmstad. Elva år därefter tog han emellertid avsked och slog sig ned å Näs, där han avled. Han byggde Hummelhjemska gravkorret å Adelövs kyrkogård. Sonen, ryttmästaren Hans Hummelhjelms var likaledes ägare till Näs, men sålde, sedan han 1786 blivit änke-man, gården till regementsläkaren Joh. Theofil Nathorst; denne avled dock, innan han hunnit tillträda Näs. Hans liknämnde son, ärvde därpå vid fyra års ålder honom.

Han blev sedermera en på jordbruksområdet mycket betydande och ansedd man. Efter några års universitetsstudier bosatte han sig på Näs, vars jordbruk han kraftigt uppdrev. Mycket intresserad av fårskötsel företog han utländska resor för studier av fåraveln och ullhandeln, på vilket område han utgav en på sin tid mycket högt skattad skrift. Allt detta gjorde honom så bemärkt, att statsshåferiet med 400 får förflyttades till Näs. Företaget övergav han dock, innan han 1841 flyttade till Stockholm i egenskap av Landsbruksakademiens sekreterare. Strax därefter dog den förtjante mannen.

Han hade emellertid efterlämnat en son, Hjalmar Otto, som än vidare gjorde namnet Nathorst berömt genom stora tjänster åt det svenska jordbruket, särskilt husdjurskötseln. Efter åtskilliga andra anställningar blev han 1861 professor och föreståndare för Alnarps lantbruksinstitut, om vilket han nedlade mycken förtjänst. Såsom undervisare och talare var han utmärkt, dessliques en flitig och populär skriftställare. Redan år 1844 hade N. emellertid försålt Näs med tillhörande. Köpare var kyrkovärden And. Nilsson, som likväl redan efter ett par månader transporterade affären på d. v. landshövdingen friherre Klas Gabriel Bergensträhle och hans maka född Lybecker. B. som var en inom länet mycket verksam man, visade sig även här vara en reformerande kraft. Han satte gården i gott skick, ombyggde och moderniserade corps de logiet, som reveterades, tegeltäcktes och försågs med veranda. Trädgård och park renoverades och förskönades. Cirkula-

tionsbruk gemensamt för Näs och Adelövs gård infördes.

Det kan vara av intresse att taga kännedom om, vilka gårdar, som vid Nathorsts försäljning tillhörde Näs, ty därmed äro de ännu förenade. De voro 1 mantal Mölarp med kvarn, såg och tegelbruk, $2\frac{1}{4}$ mantal Adelövs gård, 1 mantal Äpplehult, 1 mantal Humlefall, $\frac{1}{4}$ mantal Råsås samt utjorden Vassrödjan (Valstorp). Alla dessa fastigheter jämte flera frälseräntor betingade 1844 ett pris av 78,000 riksdaler.

Landshövding Bergensträhle avled 1864. Till 1875 bibehöllo hans arvingar Näs, men försålde sistnämnda år egendomen till friherre Axel Hermelin å Gripenberg, som dock efter ett par år överlät gården på en fransman m. Rudolf Miville. Denne fann väl dock belägenheten avlägsen och sålde egendomen fem år därefter till friherre Gustaf Hermelin, Axel Hermelins äldste son. Denne dog 1903. På testamentarisk väg kom då den vackra gamla gården så till hans änka friherrinnan Ingeborg Julie Hermelin, född Améen, som ännu innehar och själv brukar gården med drift och omsikt.

Det trevna corps de logiet rymmer 12 rum och kök. Trädgården räknar 60 fruktträd utom många vackra prydnadsträd, bland dem en flerhundraårig bok. Arealen är icke stor. Den utgöres av 166 tunnland åker, 212 tunnland ängsmark samt 424 tunnland skogs- och hagmark. Kreatursbesättningen har icke heller stora dimensioner: 9 hästar, 40 kor, 22 ungnöt samt svin och andra smådjur. Ekonomibyggnaderna äro nyuppförda under den nuvarande ägarinnans tid.

VALLERSTAD

Nästan rätt västerut från Värnamo i Kärda socken ligger till synes alldeles enstaka för sig denna gamla gård, som, fränsett det stora, i sen tid uppförda bostadshuset av trä, med tydliga anspråk på att vara hemvist för en stor herremansfamilj, knappast skulle väntas kunna räkna åldriga anor, men likvisst har en rätt gammal historia.

På sätt och vis har den ingenting att göra med det storslagna och prunkande i våra äldre hävder, men å andra sidan giver den en tydlig anvisning om var segrarnas underlag fanns och huru dessa enkla "riddersmäns" öden ofta gestaltade sig. Vallerstads hävder äro nämligen förknippade med en av dessa gamla frälse-släkter, som uppstodo, sedan genom Alnsö stadga det världsliga frälset inrättats med skattefrihet för varje fri bonde, som ville åtaga sig att göra

krigstjänst till häst, själv bekostande sig den dyrbara rustning, som därmed följde.

Denna skyldighet var emellertid tryckande nog, och många voro de, som icke länge fortforo därmed, utan återgingo till sin gamla ställning som skattebetalande bönder. Flertalet sådana torde nog försvunnit ur frälsets krets redan då det svenska riddarhuset inrättades, men i avlägsna landsändar — särskilt Småland — funnos de kvar mångtaligt nog rätt långt fram i tiden. De kallades "knappar", och därav har sedan det gamla ringaktande vedermälet "knaperadel" för fattig lågadel, som ej kunnat hålla sig ståndsmässigt uppe, tillkommit. Till denna klass hörde emellertid många av de svenska ryttare, som på 15- och 1600-talet gjorde sig så bemärkta för mannamod och ståndaktighet. De förtjänade nog ett hedersrum för sig, som

hävdateknarna i allmänhet icke givit dem.

Man känner fullständigt igen utvecklingen, då man tager del av vissa uppbevarade notiser, som röra innehavarna av Vallerstad i äldre tider.

Det heter nämligen att Karl Knutsson — förmodligen då han företog sitt stora tåg till Skåne och behövde så många fullrustade män som möjligt omkring sig — bortgav eller förlänte "tre fjärdedelar i Stora Vallerstad" som säteri åt en viss Liljevalk, okänd i historien och Anreps ättartavlor, vilken alltså blev frälseman. Och sådana förblevo hans efterkommande i många led. Med äkta småländsk seghet sökte de behålla vad som en gång kommit dem till godo. Att detta under dryga 200 år lyckades dem, trots tidernas skiftesrika rikspolitik, kan synas underligt men berodde nog på, att Liljevalkarna konsekvent icke togo någon del i de stora omvälvningarna, utan endast fyllde sin skyldighet att göra rusttjänst, i övrigt föga höjda över allmogen till förmögenhetsförhållanden eller social ställning.

Visserligen säges det, att två Liljevalkar, som sannolikt tappert gjort sin skyldighet under 30-åriga kriget, Måns Mattsson och Måns Persson, av den givmilda drottning Kristina hugnades med ytterligare en fjärdedel i Vallerstad, vilken förut "legat under Kronobergs slott", men mången gång hade nog deras lott säkerligen varit hård.

Så finnes det antecknat, att Vallerstad 1570 ägdes av en hustru Ingel, vilken, själv bonddotter och gift med en bonde, ändock fick behålla gården, då hennes moder var en Liljevalk, mot en avgift av 34 lod silver, en gård som adeln då

åtagit sig, och 1613 innehades gården av två Liljevalkar, men som efter den förödande danska fejden voro så fattiga, att de ej kunde göra rusttjänst. Men de släppte ej taget, och fingo, som förut berättats, till slut en kunglig vederläggning därför. Sent nog. År 1688 lade reduktionen sin tunga hand på hela Vallerstad såsom ursprungligen tillhörande Kronobergs slott, trots en "bedrövad änkas" klagomål hos konungen.

Det gör ett ganska tragiskt intryck, då man läser, att några gamla Liljevalkar på 1700-talet dogo på Vallerstad såsom ett slags inventarier.

Dock icke hos k. m:t och kronan, utan hos en ny, enskild ägare.

År 1692 hade nämligen hr Johan Dreffling, sist landssekreterare i Jönköping, som tydligen hade gott om mynt, löst Vallerstad från kronan, och i hans släkt kom gården åter att stanna en längre tid. Hans sonson, adlad Lillienberg, gjorde Vallerstad till fideikommiss. Efter ytterligare två släktled gick dock 1855 den gamla gården, vars fideikommissgenskap förut överflyttats på Skedingsnäs i Forsheda socken, i köp till annan man, direktören Johan L:n Fogelin, 1855—87, vilkens son Herman Fogelin dels tillsammans med kapten Th. Ekenman 1888—91, dels ensam 1892—1905, ägde gården. Efter ett par års interregnum, då Vallerstad enligt anteckning i kyrkoböckerna samfällt ägdes av tre hemmansägare, alla bröder, försåldes densamma 1911 till godsägaren S. A. Johansson, Refteled, som fortfarande är dess ägare.

Trots gårdens något instängda läge — den saknar, i motsats till

andra gamla säterier, utsikt över närbeläget vatten — verkar den ingalunda ogästvänlig. Den här-
liga skog, som omkransar densam-
ma, giver på sitt sätt ett gediget
och lugnt intryck. För övrigt är
Vallerstad icke någon liten posses-
sion såsom jordbruksegendom be-
traktad. Enligt uppgift omfattar
Vallerstad tillsammans med till-
hörande norrut belägna hem-
manet Stomsjö inalles 3,500 tunn-

land. Visserligen har egendomen
sitt största värde som skogsdo-
män, men under huvudgården
brukas dock 200 tunnland åker.
Skogen med hagmark och äng
upptager 3,150 tunnland. Huvud-
parten utgöres av barrskog, men
särskilt vid Stomsjö finnes även
ej obetydligt av lövskog, särskilt
bok. Man får ej förbise, att man
här är i länets bokdistrikt, låt va-
ra dess nordliga utkant.

VAD FÅR NI AV SVENSK ULL ?

Ja, om den ständigt till

SAHLSTRÖMSKA FABRIKEN

TONKOPPING (Svenska största och äldsta
långvaddsfabrik) eller till dess mestadels, som till

ANNONSER.

- 1) Garn av alla färbär och färger
- 2) Vävnader efter 452 olika provor, nämligen
311 olika tyger, schelar, pläder, ränder,
res och bäsillnar, i 129 olika mönster
och mattor, i 21 olika mönster

Och Ni får allt i högsta kvalitet, starka, väfna
färbärda och enkliga varor, allt till lägsta pris

BEGRÄNSAD UPPLYSNING

VAD FÅR NI AV ? SVENSK ULL

Jo, om den sändes till

SAHLSTRÖMSKA FABRIKEN

JÖNKÖPING (Sveriges största och äldsta
långodsaffär) eller till *dess ombud*, som finnas
på alla större platser över hela hela landet,
så får Ni:

- 1) Garn av alla finlekar och färger
- 2) Vävnader efter 452 olika prover, näml.
311 olika tyger; schalar, pläder, säng-,
res- och hästfilar i 120 olika mönster
och mattor i 21 olika mönster.

*Och Ni får allt i högsta kvalité, starka, varma
färgäkt, arsenikfria varor, allt till lägsta pris*

BEGÄR UPPLYSNINGAR.

KRÖNLEINS BRYGGERIS

MALTDRYCKER

Söta Läskedrycker

och

Kolsyrade Vatten

REKOMMENDERAS!

JÖNKÖPING

12 RIKSTELEFON 12

Ensamförsäljare av

RAMLÖSA VATTEN och CARNEGIE PORTER

OBS! NEDSATTA PRISER OBS!

Juris Kandidaten AXEL FAHLSTRÖMS Advokatkontor

Sparbankshuset

JÖNKÖPING

Kontorstid 10—5

GRUNDAT 1898

INNEHAVARE:

AX. M. FAHLSTRÖM

Juris Utriusque Kandidat.

G. HÄGERSTRÖM

v. Häradshövding,
Skr. i Smålands o. Blekinge Handels-
kammare,

Ledamöter av Sveriges Advokatsamfund.

Biträdande jurist:

RAGNAR SVANFELDT

Jur. Kand.

Utföra rättegångar, spec. vattenrättsmål och handelstvister, bevaka mål och ärenden hos Kungl. Göta Hovrätt samt övriga domstolar, ämbetsverk och myndigheter; meddela råd och upplysningar i juridiska angelägenheter jämväl skriftligen.

Rikstelefon 514

Telegramadress: Fahlström

Brand- och Livförsäkra i

S V E A

In brottsförsäkra i

A S T R E A

*Vattenskade-, Glas-, Automobil- och Motorcykel-,
Olycksfall-, Skadestånds- och Ansvarsförsäkra i*

N O R N A N

Ombud i Jönköping: Dir. HENRIK KARNELL.

Rikstelefon 1128.

Rikstelefon 1128

SAHLSTRÖMS- TYGERNA

KÄNNER NI JU
TILL
?

MED OFÖRÄNDRAD HÖG KVALITÉT SÄLJAS
DE NU TILL BETYDLIGT REDUCERADE
PRISER. FÅS OCKSÅ AV
INSÄND ULL

VÄND
ER DÄRFÖR NU TILL

SAHLSTRÖMSKA FABRIKEN
JÖNKÖPING

ELLER DESS KOMMISSIONÄRER

PRISKURANT PÅ BEGARAN

AKTIEBOLAGET
JORDBRUKARBANKEN
JÖNKÖPING

Telegramadr.: ODALBANK

TELEFONER:

Exp. och Kamrer 821
Dir. ank.
Kamrer 2360
Talhytt 1548

=====

ALLA SLAG AV BANKAFFÄRER

=====

GOTTGÖR HÖGSTA RÄNTA Å INSATTA MEDEL.

CENTRALFÖRENINGEN
JÖNKÖPING

TELEFONER:

Direktören 1304
Kassa och exp. 1400
Magasinet 451

SÄLJER:

FODERMEDEL - GÖDNINGSÄMNER - UTSÄ-
DESVAROR - TORVSTRÖ - JORDBRUKSKALK
SALT - FODERBENMJÖL - FOTOGÉN m. m.

KÖPER:

SPANNMÅL - FRÖ - POTATIS & STRÅFODER.

**MODENYHETER
KVALITÉVAROR**

Eklöfs
SKODON-JÖNKÖPING

TEL. 395 & 465

Ö. STORGATAN 50

KANALGATAN 9

BARNARPSGATAN 16

TELEFON 819.

TELEFON 819.

Skjortor Halsdukar	Kragar Manschetter
-----------------------	-----------------------

A.F. Rundbergs Eftre.
Hattaffär
SMEDJEGAT. 2 TEL: 547
JÖNKÖPING

MUNKSJÖ

ASFALT TAKPAPP

tillverkad av enbart prima och fullt lämpliga råvaror
HÄVDAR ALLTJÄMT SIN RANGPLATS

Vi rekommenderar även våra
förstklassiga tillverkningar av

UNDERLAGSTAKPAPP
ASFALTERAD FÖRHYDNING
LUKTFRI FÖRHYDNING
ASFALT ISOLERINGSPAPP
TAKTJÄRA

KRAFTPAPP
VÄGGPAPP
FÖRHYDNINGSPAPP
SPÄNNPAPPER
KLISTERPAPPER

GRÅ LUMPPAPP (GOLVPAPP)

*Vår sextioåriga erfarenhet
torde vara en borgen för ett
gott och pålitligt fabrikat*

Priskuranter och provkollektioner gratis och franko.

MUNKSJÖ AKTIEBOLAG - JÖNKÖPING

O B S E R V E R A

Varje rulle äkta *Munksjö Papp*
har ovanstående skyddstämpel

50-

GAMLA GÅRDAR

I
JÖNKÖPINGS LÄN

Skildringar av Hj. Sjöstrand

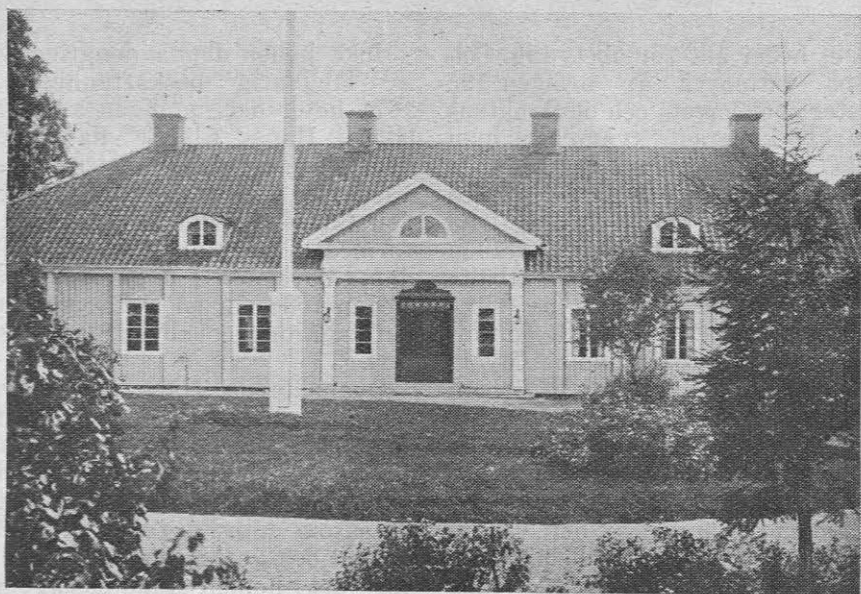
Serien II.

Häfte III.

Pris 75 öre.

INNEHÅLL:

HUNNERSTAD	Sid.	5
STRÖMSBERG	„	11
SÖDRAHOLM	„	15
SÖNDRSPRÄNGDA GODS I.	„	18

HUNNERSTAD

Söder om Motala ström, som utgör avflödet ej blott för Vätterns och östgötasjöarnes samlade vattenmassor, därvid ej förglömandes de icke föraktliga bidrag de från Småland kommande Svartån och Stångån lämna, är Sveriges östra kust rätt blottad på i havet utmynnande floder. Endast Emån kan göra anspråk på att benämnas flod. Redan dess längd — 220 km. från källorna till utflödet i Östersjön kan berättiga därtill och omfattningen av dess vattenområde — över 4,300 kv. km. — giver också en däremot svarande föreställning om dess samlade vattenmassa. Icke mindre än de större småländska vattendrag, som bana sig väg söder- och västerut, har Emån under

forna tider utgjort en av de stråkvägar, utefter vilka landets befolkande och kultivering utbrett sig inåt förutvarande obygder. Många äro de skäl som tala härför. Runstenar och fornlämningar giva anvisningar av värde, likasom ålderdomliga namn på anmärkningsvärda platser. En runsten inom Emåns övre lopp talar tämligen utförligt om en från orten bördig Englandsfarare från dessa bygder — en av de fornsvenska som foro "i västerviking".

Ibland många större och mindre sjöar Emåns båda stora källflöden genomströmma är Sol'gen ingalunda den minsta. I längd når den en dryg gammal mil och dess kvadratyta utgör ej mindre än fullt 26 kv.-km. Dess bredd är sålun-

da ej heller allt för obetydlig. Solgens vattenyta är belägen 195 meter över havets och om traktens starkt kuperade kynne får man bäst begrepp genom fasthållande av det faktum, att parallellt med förutnämnda sjö och skilda från denne genom ett på sina ställen knappt 2 kilometer brett lantbälte ligga två andra vatten, av vilka det ena ehuru mindre till omfånget bär det ståtliga namnet Mycklaflon ("den stora sjön"), men att dessas avfallså först mycket senare förenar sig med Emån än Sédeån, som tillför densamma Solgens vatten.

Vid norra ändan av den vackra och kristallklara sjö är beläget det gamla Hunnerstad, vars öden länge varit intimt förbundna med friherrliga släkterna Clerks och Armfelts. En kort återblick på dessa må här inpassas. Längre fram skall en närmare skildring av själva den gamla gården lämnas.

Av allt att döma hade Hunnerstad tidigast varit en bondby, som sedan av någon from själ skänkts till det tämligen närbelägna Nydala kloster och vid kyrkoreformationen kommit i kronans händer. Kronans egendom förblev ock gården rätt länge, om den också gång efter annan blev donerad åt enskilda personer. I den äldsta jordeboken finnes "Hundersta" antecknat såsom "salig Hans Nilssons barnegods" och enligt jordeboken av 1640 var "Hunderstadh i Höreda socken arveligen donerat till välb. Hans Nilsson till Dalby", som var häradshövding i Uppland och 1607 adlad Rosenbanér. Denne måtte emellertid icke haft några arvingar, ty 1653 finnes Hunnerstad vara "donerat" till välb. Linnart Hansson.

Icke heller denna donation var av långvarig beskaffenhet. År 1671 heter det nämligen att "välborne Hans Klärck hade förbytt sigh till frelse de tre sätesgårdarna i Hunnerstad". Inom den Clerckska släkten förblevo de förmedels arv, ofta på kvinnosidan, däremot i ungefär 200 år. Redan 1638 var en av de tre Hunnerstaggårdarne bebyggd såsom säteri.

Ovannämnda Hans Clerck var son av en skotte av samma namn, som 1607 inkommit såsom kapten vid ett värvat regemente, tjänstgjorde vid flottan och slutade såsom amiralitetseråd. Nobiliserad och genom gifte rik vorden var det honom ständmässigt nödigt att äga en sätesgård och denna blev, som ovan är antytt, Hunnerstad. Som emellertid C:s rikedomar härstammade från hans andra fru, var det ju ej underligt, att denna hade åtskilligt att säga inom familjen och att hon fann lämpligt, bortgifta en av sina styvdöttrar med sin broder Johan Adlerhjelm, som efter amiralitetsrådets död 1679 även blev den, som fick skriva sig som herre till Hunnerstad. Av lång varaktighet blev dock ej denna förman för A.; redan 1684 reducerades Hunnerstad såsom ursprungligt kronogods. Nu inskred emellertid sonen i första giftet dåvarande majoren Lorenz Clerck och lyckades för jämnogott vederlag åter tillbyta sig gården. Inom släkten skulle den förbli på ena eller andra sättet. På okränkbart egen mark hade major Clerck nu utsikt att få åldras i ro, då "den stora ofreden" begynte 1700. Överste för Jönköpings regemente vorden samma år kom han i stället att deltaga i Karl XII:s tidi-

da ej heller allt för obetydlig. Solgens vattenyta är belägen 195 meter över havets och om traktens starkt kuperade kynne får man bäst begrepp genom fasthållande av det faktum, att parallellt med förutnämnda sjö och skilda från denne genom ett på sina ställen knappt 2 kilometer brett lantbälte ligga två andra vatten, av vilka det ena ehuru mindre till omfånget bär det ståtliga namnet Mycklaflon ("den stora sjön"), men att dessas avfallså först mycket senare förenar sig med Emån än Sédeån, som tillför densamma Solgens vatten.

Vid norra ändan av den vackra och kristallklara sjö är beläget det gamla Hunnerstad, vars öden länge varit intimt förbundna med friherrliga släkterna Clerks och Armfelts. En kort återblick på dessa må här inpassas. Längre fram skall en närmare skildring av själva den gamla gården lämnas.

Av allt att döma hade Hunnerstad tidigast varit en bondby, som sedan av någon from själ skänkts till det tämligen närbelägna Nydala kloster och vid kyrkoreformationen kommit i kronans händer. Kronans egendom förblev ock gården rätt länge, om den också gång efter annan blev donerad åt enskilda personer. I den äldsta jordeboken finnes "Hundersta" antecknat såsom "salig Hans Nilssons barnegods" och enligt jordeboken av 1640 var "Hunderstadh i Höreda socken arveligen donerat till välb. Hans Nilsson till Dalby", som var häradshövding i Uppland och 1607 adlad Rosenbanér. Denne måtte emellertid icke haft några arvingar, ty 1653 finnes Hunnerstad vara "donerat" till välb. Linnart Hansson.

Icke heller denna donation var av långvarig beskaffenhet. År 1671 heter det nämligen att "välborne Hans Klärck hade förbytt sigh till frelse de tre sätesgårdarna i Hunnerstad". Inom den Clerckska släkten förblevo de förmedels arv, ofta på kvinnosidan, däremot i ungefär 200 år. Redan 1638 var en av de tre Hunnerstagarne bebyggd såsom säteri.

Ovannämnda Hans Clerck var son av en skotte av samma namn, som 1607 inkommit såsom kapten vid ett värvat regemente, tjänstgjorde vid flottan och slutade såsom amiralitetseråd. Nobiliserad och genom gifte rik worden var det honom ståndmässigt nödigt att äga en sätesgård och denna blev, som ovan är antytt, Hunnerstad. Som emellertid C:s rikedomar härstammade från hans andra fru, var det ju ej underligt, att denna hade åtskilligt att säga inom familjen och att hon fann lämpligt, bortgifta en av sina styvdöttrar med sin broder Johan Adlerhjelm, som efter amiralitetsrådets död 1679 även blev den, som fick skriva sig som herre till Hunnerstad. Av lång varaktighet blev dock ej denna förman för A.; redan 1684 reducerades Hunnerstad såsom ursprungligt kronogods. Nu inskred emellertid sonen i första giftet dåvarande majoren Lorenz Clerck och lyckades för jämgott vederlag åter tillbyta sig gården. Inom släkten skulle den förbli på ena eller andra sättet. På okränkbar egen mark hade major Clerck nu utsikt att få åldras i ro, då "den stora ofreden" begynte 1700. Överste för Jönköpings regemente worden samma år kom han i stället att delta i Karl XII:s tidi-

gare fälttåg, säkerligen icke utan berömmelse, enär han 1706 befordrades till generalmajor, men återkom hem redan följande år utnämnd att vara landshövding i Österbottens län.

Innan han tillträdde denna genom rysk invasion snart överflödiga post, var det naturligt nog att han avlade ett besök på sin sättesgård och det var vid detta tillfälle som enligt traditionen en rätt pikant episod skall hava ägt rum. Generalmajoren Clerck var gift med en dotter till den gamle generallöjtnanten Hans Georg Möerner, hjälten vid Warschau, och denna var ett gott motstykke till den besjungna "frun på Salshult". Med kraft tog hon sig an den bortavarande mannens affärer och återuppbyggde t. o. m. den nedbrunna manbyggnaden. Det säges nu, att hon, som icke på länge hört något från sin man, en söndag, hög och värdig till uppsyn och later som vanligt åkt till sockenkyrkan i sin fyrspända kaross och intagit sin avskilda bänkplats samt som bäst åhörde pågående predikan, då mitt under denna allvarliga akt kyrkdörren slogs upp av en dammig soldat, som utan vidare stegade fram till generalinnans bänk, gjorde ställningssteg och anmälde, att "herr generalen ville äta middag på Hunnerstad". Fru Beata var dock ej den som tappade koncepterna utan satt lugnt kvar, sedan hon helt kort givit stafetten besked. Hon skulle höra predikan till slut.

Om den övriga gudstjänstmenigheten tog saken med lika stort lugn, förmäler traditionen ej.

Lorenz Clerck dog på Hunnerstad 1720.

Året förut hade han emellertid under stora högtidligheter bort-

gift sin äldsta dotter med översten vid Kronobergs regemente frih. Eberhard von Bildstein, som, då C:s båda söner dött före fadren, en vid Pultava, blev den som nu fick övertaga släktgodset. Han dog 1758 och överlämnade Hunnerstad till sonen majoren Carl Eberhard, som dog ogift 1780.

En syster till honom, gift von Kothen, hade emellertid en dotter, som 1781 trädde i brudstol med löjtnanten Adolf Karl Armfelt. Och härmed börjar en ny period i den gamla gårdens historia.

*

Löjtnanten Karl Adolf Armfelt — ty mer än löjtnant blev han ej — var efter vad familjetraditionen måler vacker och glad, kanske endast för mycket det senare. Han var snarast vad man nu för tiden kallar en "festkucku", som antingen var på besök hos officersbekanta i Eksjö eller såg dem hemma hos sig på större eller mindre gillen. Hade ej hans fördragsamma och kloka husfru lärt barnen att akta och älska sin fader, hade de nog ej haft det ljusa minne av honom de vid alla tillfällen lade i dagen. När han dog 1807, var gården mycket skuldsatt och det växande släktet fick dragas med många bekymmer under kampen för att behålla det kära fädernehemmet.

Barnskaran var ej heller liten, fyra systrar och två bröder. Till en början var det blott de förra, som höllo till på Hunnerstad; bröderna voro båda officerare och voro mest stadda i tjänstgöring dels i Pommern, dels i Finland, dels åter i Tyskland under kronprinsen Karl Johan. Deras befordran underlättades på flera sätt, dock tyd-

ligen ej illojalt, av den kände stormannen Gustaf Mauritz Armfelt, vilken ehuru tillhörande den finska ättgrenen och endast syssling till Hunnerstadsarvingarna, mycket livligt intresserade sig för dem och ett par gånger besökte dem i deras hem, där han städse med förtjusning mottogs särskilt av damerna. Han var ju, oavsett andra framstående egenskaper, en nära nog oemotståndlig kvinnotjusare!

Med älsta dottern å Hunnerstad, Ulrika (Ulla), förde han sedan alltjämt en mycket artig och i viss mån, då det gällde bröderna, oförbehållsam brevväxling, som låter den äventyrlige kungagunstlingen framträda i en helt annan dager än den, i vilken man i allmänhet är van att skåda honom. Nå, han var vid denna tid en av år och livets växlingar ganska prövad man, som ej utan skäl kunde uppträda som familjens *pere noble*.

I sina brev bekymrar honom mindre den äldre brodern Axel, som i Finland varit med om att till sist man betäcka en svensk landstigningsstyrkas reembarkering vid Helsing och som efter en kort fångenskap i Ryssland snart åter var i fält emot Napoleon. Han ville endast befria Axel från vad han kallade den "pigamour", som denne ville fullfölja med äktenskap. Flere och mera ingående omsorger vållade honom då den yngre brodern Carl, som synes i själva verket hava varit en svagare kopia av honom själv: spela och äventyrlig seglare på "erotiska oceanen", där han gjorde sig bekant för sina många dueller och sin — skjutskicklighet, men annars vacker och glad, en rask och god officer o. s. v. Han

var dock "nok för lille" och blev med åren en vacker ruin, ett slags förnämlig Lagerlöfsk "kavaljer" hemma hos systrarna på Hunnerstad.

Som ett prov på huru öppenhjärtligt den gamle kurtisante exellensen kunde visa sig i sina förtroliga brev till sin "lilla aimala cousine Ulla" kunde avhandla sina bekymmer för denne syskonkärlekens "kelebarn" må anföras, att han en gång ber henne "söka göra Carl ordentlig med hans undertoilette". "Den skönaste karl, som ej har propreté, behagar — tillägger han — ej längre, n. b. att han ej träffar på en oren otäcka, som också föraktar alla rena linets behag".

Hela den omfattande korrespondensen vittnar, trots några få dylika inpass, om en så osminkad välvilja för den mycket och i alla avseenden aktnings- och älskvärda sysslingen, som han fåfängt sökte gifta bort med en välbesutten släktinge. Hon torde ock ha varit den både vackraste, intelligentaste och mest viljestarka av de fyra systrarna av vilka tre oavslåttligt arbetade på Hunnerstads bibehållande åt släkten. Avsläende alla giftermålsanbud höllo de endräktigt tillsammans härom och hade tydligen så alldeles uppgått i denna idé, att för dem icke voro tänkbara arvskiften, varken då den till trots för allt beundrade "bror Carl" eller den ena efter den andra av systrarna föllo ifrån.

Då den äldsta av denna till slut rätt originella systerkedja — just excellensens beundrade "söta cousine" — avled, fanns dock den strävsamme, korrekte och i sina hjärteaffärer likaledes just äldre brodern Axel, som småningom bragt sig upp till ett visst väl-

stånd såsom brukspatron å Printznäs i N. Sandsjö. Han kom, underrättad om syster Ullas förestående bortgång, några timmar för sent för att bevista slutet (1865).

Han övertog nu Hunnerstad, fastän han, död först 1867, föredrog att ända till dess stanna på sitt kära Printznäs.

Där var ock född sonsonen Karl Johan Wilhelm Armfelt, en i allmänna värv ganska anlitad man, som kan sägas ha varit den siste Armfelten på Hunnerstad. Han avled 1904. Hans maka, född Hultin, som med berömvärd energi och pietet uppbevarat släktens papper och rika brevväxling, vilken författarinnan Ada Rydström utförligt bekantgjort för allmänheten i sin bok: "Armfeltarne på Hunnerstad", sökte visserligen några år upprätthålla släktens stolta kvinnotraditioner, men måste slutligen giva tappt. Hunnerstad gick år 1913 mänskligt att se för alltid ur släktens ägo.

*

Sistnämnda år inköptes Hunnerstad av ett konsortium av spekulativa bönder, som dock redan 1917 avyttrade den gamla gården till konsul Thorsten Brunius från Göteborg. Att köpet för denne ej var en vanlig egendomsspekulation visade sig emellertid snart. Konsul B. företog utan dröjsmål omfattande åtgärder för att sätta den småningom i rätt svår lägervall komma gården i fullgott skick. Detta gälde framför allt själva huvudbyggnaden, som då hade ungefär samma yttre skepnad som början av 1700-talet, ehuru tidens tand lämnat djupa spår efter sig. Denna undergick en grundlig restauration, varvid dock så mycket som möjligt av det gamla skonades

eller endast pietetsfullt omvandlades. Om den gamla gårdens nuvarande yttre giver den här återgivna fotografiska bilden ett gott och sympatiskt intryck.

Den pietet, som fått råda vid restaurationen, gör sig gällande även i det inre, där de mycket stora djupa rummen på båda sidor om den ävenledes kraftigt tilltagna entréen vittna härom. De hava fått i stort sett förbliva i sitt gamla skick. Naturligtvis förefalla de därför trots gamla kakelugnar och möbler mindre hemtrevliga enligt vår tids smak, men utgjorde säkerligen utmärkta sällskapsrum i "de gamla tiderna", då det ofta gick mycket festligt till på Hunnerstad. Andra rum äro säkerligen inredda efter vår tids alla krav på komfort. Familjen Brunius vistas nämligen om somrarna på gården, som utgör ett förtjusande tuskulum för nutida storfolk.

Det som i viss mån imponerade vid infarten är de gamla flyglarne, antagligen byggda vid samma tid som huvudbyggnaden, men åt sjön öppna sig en genom modern utbyggning vacker utsikt över Solgen, av vilken man dock ser litet nog. Det är egentligen ett tvärsnitt av sjön man har framför sig, knappast mera. Vid konsul B:s övertagande var även denna utsikt stängd av uppväxande lövskog.

Hunnerstad är emellertid ej blott en gård med märkliga traditioner utan även en ganska betydande jordbrukspossession. Enligt av ägaren välvilligt lämnade upplysningar är gårdens hela areal c:a 1,000 tunnland, varav c:a 200 tunnland äro åker, 200 tld äng och 600 tld skog. Gården föder vintertid 12 hästar och 70 nötkreatur förutom får och svin. Dess-

utom har ägaren i regel ett rätt stort antal (25 à 50 st.) av Smålands husarregementes hästar "inackorderade" under 4 à 5 månader årligen.

Till Hunnerstad höra dels utarrenderade gården Orraskog, dels fem torp. Det hela utgör $2 \frac{3}{4}$ mantal säteri och är taxerad till 150,300 kronor.

STRÖMSBERG

Endast fyra kilometer söderut från Jönköping är beläget ett gods vid namn Strömsberg, som trots detta grannskap till en relativt stor stad ej torde vara så känt som det av flere skäl förtjänar vara. Godset har egentligen icke så gamla anor som många andra och obetydligare i våra bygder och har ingenting med Jönköpings krigiska fornhistoria att skaffa, men dess hävder gå dock tillbaka till förra hälften av 1600-talet, då trettioåriga krigets åskor ännu oavbrutet mullrade. Under denna tid, då det här herma var ont om både män och mynt, ty de krävdes oupphörligen av den epokgörande fejden i Tyskland, gick det av natur-

liga skäl ganska långsamt med utvecklingsarbetet på förra stället.

Detta skönjes även, då man studerar Jönköpings stads hävder från dessa dagar. Staden hade 1612 lagts i aska av sina egna försvarare för att förhindra danskarnes besittningstagande och det hade tvivelsutan dröjt än längre än det gjorde med dess återuppbyggnad och förseende med nödiga publika hus, därest det icke funnits bland borgarne en synnerligen initiativkraftig och duglig man, vilken, då han ävenledes var en rik man, blev stadens borgmästare och ledande man överhuvud taget. Under sitt arbete på Jönköpings renässans kom han helt naturligt i

nära beröring med Gustaf II Adolf, som var livligt intresserad av samma stad. Om han då icke varit i stånd att uppträda som förläggare för nödiga arbeten och överhuvudtaget långivare åt staten hade han dock sannolikt aldrig nått det stora inflytande han fick och den utmärkelse han rönt. Denne man var den ryktbare Peder Gudmundsson.

Hans ärelystnad var att bliva upphöjd i adligt stånd och i en tid då kronans inkomster voro jämförelsevis små och inflöto ojämnt var ju denna strävan icke så omöjlig. Adelskapet medförde både anseende och ekonomiska fördelar; det var också det ideella mynt, varmed trogen tjänst och kraftiga handtag av olika slag oftast belönades. När Gudmundsson även trätt i äktenskap med en frälskvinna syntes saken än mera närliggande. Slutligen stod han vid sina önskingars mål och blev själv frälseman med namnet Strömberg.

Vid denna tid och än långt senare hörde till en framstående adelsmans ställning, särskilt om han var förmögen, att äga ett stamgods, till vilket han "skrev sig". Och den nye frälsemannen ville icke bryta mot sedvänjan. Förmodligen av skäl, att han önskade hava sitt stamgods så beläget, att han utan svårighet kunde övervaka detsamma utan att lämna centrum för sin ekonomiska verksamhet beslöt han, då ingen lämplig gård fanns för handen, att skapa sitt eget verk även i detta avseende, därvid gående tillväga med stor tilltagsenhet. Han helt enkelt köpte hela Ljungarums by, avhyste de förra innehavarna och byggde — Strömsberg.

Även detta gjorde Gudmundsson-Strömberg som vanligt ifrån

sig väl och ordentligt. Den ursprungliga mangårdsbyggnaden, som aldrig, i motsats till andra gamla gårdar i länet, blivit eldhärad, står ännu kvar, väl proportionerad och i viss mån imponerande, i sitt gamla skick. Utan att kunna göra anspråk på benämningen slott är Strömsbergs corp de logis en verklig ståtlig byggnad, som endast genom tillkomsten i senare tid av en i någon mån störande tillbyggnad röjer inflytande av nyare tiders växande anspråk på utrymme och bekvämlighet. Gården är, visserligen utan vidsträcktare utsikt, dock ganska vackert och fritt belägen på en liten — låtom oss säga — utskjutande udde från det sakta sluttande högländet bakom, mellan två för denna trakt karakteristiska raviner, av vilka den ena för en bäck, som nedanför gården biidar en damm. Hela belägenheten ger åt gården ett drag av isolering, som verkar välgörande. Gårdsplanen är rätt stor och plan. Den söderut belägna trädgården är stor och välskött. Ovanför utbreda sig åkerfält och efter dem vackra hagmarker. Åt väster och norr gränsar emellertid ståtlig skog — den för varje Jönköpingsbo välbekanta Ljungarumsskogen, före Stadsparkens tillkomst deras enda tillflykt för utflykter och friluftsliv.

Åt detta håll är en stor ganska vacker flygel, förvaltarbostaden — belägen och till vänster uppe på en kulle vackert belägen Ljungarums välhållna lilla kyrka. Om nuvarande ägarens, friherre von Essen, frikostighet mot detta tempel blir framdeles tillfälle att tala.

Angående det ståtliga herresätets interiörer må det vara tillåtet att göra några kortfattade utdrag ur frih. Er. Åkerhjelm's utförliga,

och antagligen kostförståndiga skildring i det monumentala verket Svenska slott och herrgårdar. "Man inträder", säger han, i huvudbyggnadens lilla hall genom en loggia som även uppbär balkongen. Hallens väggar äro beklädda med målade tapeter. Det är av fältens form tydligt att de icke tillverkats för den plats de nu pryda, men man vet icke, varifrån de härstamma. De visa partier av en lummig park, i vilken jägare till häst eller fots i rococotidens dräkter med spjut och svärd jaga hjortar och vildsvin. Detaljerna i tapeten äro ganska väl utförda". — Från hallen leder en ektrappa upp till övre våningen. "Dess räckverk är ett skulpturarbete i renässans, tydligen av rätt hög ålder". I nedre våningen befinna sig gästrummen: "Gröna rummet", "Röda rummet" o. s. v. samt flere salar. De flesta rummen prydas av antika kakelugnar, "av vilka flere äro rätt vackra". — I övre våningen är främst att märka den magnifika matsalen med en väl bibehållen gyllenläderstapet, vars mönster går i barock, o. ekpanel. I salongen observerar man vidare flere porträtt, av vilka ett par äro signerade C. F. Breda. Ett kabinett helt och hållet möblerat i Carl XIV Johans-stil och med föremål från hans tid väcker även den besökandes särskilda uppmärksamhet.

Innan vi övergå att efter detta syssla med mindre subtila ting är här utan tvivel platsen att fullfölja godsets historia efter dess grundläggares tid. Den är icke egentligen lång, men ägareföljden innesluter dock ett flertal mera remarkabla namn, varförutom även den en längre tid bär vittne om gammaldags kärlek till fäderneärvd

torva. Släktskap har ofta legat till grund för överlåtelseerna.

År 1655 avled gamle Gudmundsson-Strömberg och gården övergick till hans måg generallöjtnanten Israel Ridderhjelm, den berömda krigaren från trettioåriga kriget och Karl X Gustafs polska kampanj. Ridderhjelm, som själv anlagt säteriet Riddersberg var för övrigt en stor egendomsförvärvare men bodde dock mest på Ryhovs kungsgård. Han efterträddes av sin son Hans Isak Ridderhjelm, även han en verksam deltagare i Sveriges då nästan ständiga krig. Då han, såsom guvernör i Wismar, barnlös och änkring, ändade sin levnad, övergick säteriet till hans svägerska Brita Sofia Güntersbech, som även var dotterdotter till gamle Peder Gudmundsson, och hennes man generalmajoren Johan Otto v. Vicken, hade, ehuru egentligen anställd i Hannoveansk tjänst, på svenska sidan deltagit i slaget vid Hälsingborg. Han levde till 1750, men hade 20 år före sitt fränfälle sålt Strömsberg till lagmannen frih. J. A. A. von Knorring, som inleder den ovanantydde i släkthänseende sammanhängande ägareföljden.

Von Knorring, som säges hava varit en synnerligen verksam man, vilken förbättrade godset genom nyodlingar och nybyggnader, varförutan han utvidgade detsamma genom inköp av flere angränsande hemman: Skinnersdal, Råslätt, Bårarp och Pershult samt en del av Ekeberg (numera för länge sedan bortsålda), var nämligen gift med Gertrud Tham. Men henne hade han ej mindre än sexton barn och det var genom en av dottrarna, Gertrud Antoinette, gift med överdirektören för saltpetersjuderista-

ten Christoffer Hedman, adlad Hedercrantz, som Strömsberg övergick till denne och efter såväl hans som änkans död resp. 1778 och 1799 till mågen lagman Johan von Strokirch. Han dog dock snart och Strömsberg kom då till sonen kammarherre Johan von Strokirch. År 1827 gick emellertid även han ur tiden och gården bytte åter ägare. Denna gång var det dock som i omedelbart föregående led en son, som ärvde honom. Men hovmarskalken Paul Fredrik Otto von Strokirch, ännu hågkommen inom länet såsom ordförande i dess hushållningssällskap och representant i första kammaren m. m., förblev ungarl och efter hans frånfälle 1903 övergick det förnämliga herresätet genom köp till nuvarande ägaren kammarherren frih. Fredrik Jakob von Essen.

Denne, en man ovanligt aktad och värderad för sin urbanitet och

sitt ädla tänkesätt, har, som förut är antytt, bland annat visat sitt intresse för församlingskyrkan genom en värdefull donation. Genom gävbrev av den 1 okt. 1907 överlämnade han nämligen åt församlingen, som väl behövde en utvidgning av sin kyrkogård, ett område beläget nordväst, väster och söder om den gamla griftegården, innehållande 0.286 har som gåva för angivna ändamålet. Det utvidgade området invigdes högtidligen 1909 av biskop N. J. O. H. Lindström.

Strömsberg är även efter nutida förhållanden en ganska stor possession. Själva huvudgården utgör 5½ mtl samt underlydande Skålabro 1½ mtl och Smedsbo ½ mtl. Taxeringssiffrorna äro resp. kronor 320.000, 64.000 och 32.000. Den öppna jorden uppgives för själva Strömsberg till 285 tunnland, för Skålabro till 68 och för Smedsbo till 33.

SÖDRAHOLM

På samma vackra och bördiga landtunga mellan Noen och Valen som Näs, fastän beläget på "ett lägre plan", återfinner man ett annat minnesvärdt gammalt gods, Södraholm, om det också icke haft så många framstående ägare och icke är — på gammaldags vis — försett med så många utgårdar. Sedan man passerat Valsrödjans, till kyrkoherdebostället hörande skog och den därigenom löpande idylliska skogsvägen upp till Näs, varom man svårigen kan draga den slutsatsen, att den bär upp till ett av länets allra förnämligaste herresäten, löper vägen utmed Valens östra strand förbi Åsengården och Vallsjö, till dess man viker av upp till Södraholm.

Det var ej utan nyfikenhet förf.

gav order åt chauffören att köra upp på gårdsplanen, ty han hade förut hört sådana omdömen, som att den gamla gården sannolikt "aldeles störtat samman av förfall", och att där var "ingenting att se". Men den gamla lönnen av jättelika dimensioner, som förf. sett som barn, då gården ägdes av v. häradshövding Bengt A. Ribbing och beboddes av hans kusin fröken Brita Ribbing, mötte genast ännu mera månggrenad, ögat på gårdsplanen. Det gamla pittoreska stenrös, som varit enda kvarlevan av en äldre och ansenligare huvudbyggnad var visserligen nästan utplånat och beväxt med unga parkträd, men de gamla flyglarne stodo ännu kvar. Den ena, även tidigare bebodd som "mångårds-

byggnad", var dessutom omsorgsfullt restaurerad. Emellertid var, trots oljemålning i vitt och grönt, själva den gamla strukturen väl bibehållen. Det var i alla fall den gamla säteribyggnaden: ett brett envåningshus med lanterinvind.

På motsatta sidan gården låg allttjämt i gammalt skick den pittoreska domestikflygeln, kanske äldre, rödmålad utan brutet tak, som annars är karaktäristiskt.

Till sin historia är Södraholm nära förbundet med det högre upp belägna Näs. De äldsta innehavarna av Näs voro i allmänhet besittare av Söra eller Sörbonäs, som namnet då korteligen skrevs. Gården ägdes i mitten av 1500-talet av Sven Esbjörnson Bock, som någon gång 1568 mottog Erik XIV på hans misslyckade "förföljande" av D. Rantzau på hans återtag från härjningsraiderna uppåt Östergötland.

Härefter synas emellertid de två gårdarnas öden hava skiljts åt. Det må dock sägas, att medlemmar av familjen Bock en tid bortåt innehade Södraholm, som herresätet numera börjat kallas. År 1649 ägdes det sålunda av kommandörkaptenen Johan Bock och ännu 1702 var fru Maria Bock, sannolikt den förres änka, där boende. Än senare 1770 var hennes måg, en major Douglitz, ägare. Dennes måg — man ser huru segt strävandet att inom släkten behålla de gamla stamgårdarne var — följde sedan. Det var en ryttnästare Hummerhjelm. Denne, en nära frände till den berömde bekämparen av Snapphanarne i Göinge och Blekinge, hade bland 13 barn även en dotter, som gifte sig med kapten Per Ribbing och genom dem stannade gården länge i samma släkt. Kapte-

nen själv dog tidigare, men änkan, född 1706, bodde, stammommoder till 4 ännu levande barn, 23 barnbarn och 21 barnbarnsbarn, ännu 1854 på gården. Det var icke underligt, att med hänsyn till den kraftiga avkomman ett rätt stort gravkor uppfördes å Adelöfs kyrkogård, vilket ännu kvarstår.

Närmast i successionen var hennes son häradshövdingen Per Arvid Ribbing, som dock dog redan 1865. Egendomen togs sedan i arv av häradshövdingen och notarien Göta hovrätt Bengt August Ribbing, som ägde Södraholm 1866—86.

Vid häradshövding Ribbings vid denna tid inträffade ekonomiska svårigheter kom Södraholm därpå att tillhöra fil. d:r Johan Gustaf Almqvist, mest känd som jordbrukare, domänintendent och riksdagsman. Han dog den sista dec. 1899. Före hans tid hade emellertid B. A. Ribbing under de senare åren av 1870-talet efter ett otal av syner och sammanträden genomdrivit en icke obetydlig sänkning av Valen, varigenom stora sträckor sankmark invid Södraholm (c:a 60 tunnland) torr-lades och gjordes tillgängliga för rationellt jordbruk. Almqvists son, Per Gustaf, övertog vid fadrens död gården och behöll den till 1904, då han sålde gården till nuvarande ägaren G. P. Johanson från Gransbo i Säby socken. De underlydande hemmanen S. Liarp och Vallsjö fränsålades under P. G. Almqvists tid (1903).

Södraholms läge kan egentligen icke sägas vara vackert, då icke vare sig närliggande större vatten eller pittoreska scenerier i övrigt giva särskilt behag åt omgivningarna, men att det skulle vara ödsligt eller fult vore dock

orättvist att säga. Det är åtskilliga omständigheter som samverka till att giva belägenheten en rogivande, idyllisk prägel. Till dessa omständigheter höra även de mjukt undulerande björkbevuxna ängs- och hagbackar som höja sig på andra sidan den icke allt för livligt trafikerade landsvägen på ett behagfullt sätt. Bland dem återfanns förr en ovanligt ståtlig domarering som lär ännu vara bibehållen i orubbat skick, kanske fridlyst, men den omgivande skogen nedhögs för 10—15 år sedan i odlingssyfte, som dock aldrig fullföljdes.

Så vidt förf. vet, den i sitt slag enda fornlämning av oomtvestad natur som förefinnes i Adelöfs tydligen sent bebyggda församling, utgör i allt fall nämnde domarring ett bevis för den jämförelsevis höga åldern av Södraholms bebyggelse.

Det nuvarande Södraholm är, som jordegendom icke en av de största. Hemmantalet är 3 mtl och taxeringsvärdet är 149,900 kr. Jordmånen är till större delen sandig, men den ovannämnda sjösänkningen har ej obetydligt förhöjt värdet.

SÖNDERSPRÄNGDA GODS

I.

Det är egendomligt att se dels i vilken omfattning det gamla frälset, som fordom samlade och grundlade de gamla herregodsen, fann lämpligt att slå sig i en så pass karg landsända som Småland, dels och kanske ännu mera att detta besiktningstagande framför allt gälde de sydligaste häradena av provinsen. Måhända berodde förhållandet på, att dessa tack vare de kulturbärande strömmarna voro tidigare bebyggda. I viss mån stod det nog i sammanhang med nämnda bygders närhet till danska gränsen och det därav följande behovet av vapenkunnige och stridbara män, som anförare för folkuppbåden, då det gällde att möta fientliga inbrott. Ockupationen gynnades säkerligen av höga vederbörande.

Huru som helst spårar man ännu, att i Jönköpings län Västbo och Östbo häraden förete ovanligt många säterier, ehuru de ofta för längesedan förlorat godscharaktär. För tillfället skall uppmärksamhe-

ten vändas till ett synnerligen egendomligt fall, som är väl värt att bemärkas för var och en, vilken har öga för kulturhistoriska företeelser.

Av Bredaryds sockens, i Västbo härad, gamla herregårdar torde Eskilstorps säteri sedan urälsta tiden hava varit den avgjort förnämsta och största, tidigare försett med en mängd underlydande hemman, vilka dock undan för undan avsöndrats. Såsom förhållandena i detta fall gestaltat sig förefinnes helt enkelt godset alls icke, ej såsom händelsen är ifråga om många andra på grund av modärnt gynnande av småbrukarrörelsen och därmed sammanhängande styckningsspekulation utan genom en rätt naturligt akt, belägen ej mindre än hundra år tillbaka i tiden. Ovanligt nog har hela ägarlängden till det gamla godset blivit orubbat bevarad och torde förtjäna att tagas i betraktande även av sena tiders barn.

Säteriets anor gå tillbaka till

1500-talet, då domaren i Västbo Jöns Larsson residerade därstädes. Så var åtminstone förhållandet 1536. Närmast honom nämnes som ägare Måns Pedersson Stiernna, som även ägde St. Herrestad, var lagman i tiorhärads lagsaga och kommandant på Kronobergs slott. Efter honom följde två hans söner. Den ene Arvid Månsson Stjerna, som även synes ha ägt Järanäs i S. Unnaryd och Svanaholm i Ås, avled barnlös och efterträddes av sin broder Göran Månsson. Båda sutto i den s. k. blodsdömsstolen i Linköping 1600, som avkunnade domen över de kung Sigismund trogne rådsherrarne, och hörde uppenbarligen till sin tids mäktigaste män. Göran Månsson var ock ståthållare och landshövding i Jönköpings och Kronobergs län.

Efter honom följde sonen överste Anders Stjerna, som lär ha varit en i sina äktenskapliga förhållanden så pass äventyrlig herre, att han för någon tid blev utesluten från riddarhuset och först "efter förmäning fick pardon". Även sonens, ryttmästaren och assessorn Göran Stiernas, husliga förhållanden äga en viss, ehuru icke i något avseende skabrös märkvärdighet. Han var nämligen gift med en dotterdotter till Erik XIV. Denne erotiskt anlagde monark hade nämligen, före äktenskapet med Karin Månsdotter, en annan ofrälse älskarinna Agda Persdotter, efter tronskiftet 1569 begåvad med Eknaholms gård i Kronobergs län. Det sägs, att hennes dotter Virginia Eriksdotter i stället för Katarina Jagellonica, vilken tsar Ivanowitz med tillnamnet "den förskräcklige" nödvändigt ville hava till sig utlämnad,

av Johan III erbjöds åt nämnde barbariska potentat. Denne sade emellertid tvärt nej till den rätt egendomliga propositionen. Hon blev sedan gift med hövdingen på Kronobergs slott Håkan Hand och moder till bl. a. en dotter förmäld med kommandanten i Göteborg Johan Reuter.

En deras dotter blev som sagt gift med Göran Stjerna och moder till den siste bäraren av Stjerna-namnet på Eskilstorp, Johan Stjerna, som avled 1674. Han var barnlös och Eskilstorp gick ur släkten, som för övrigt tämligen snart därefter utslocknade.

Under den följande avsevärda tiden innehades den gamla gården av tre herrar von Schantz, alla tre tillhörande armén, gick därpå genom gifte till kapten Berencreutz och ägdes därpå någon tid av generalen Hans Gustaf Gyllen-granath och dennes svärson lagman Gustaf Dankwardt, som även besatt Åminne, vilket denna tid tillhörde Bredaryds moderförsamling Forsheda. Lagman Gustaf Dankwardt hade en son Carl, även han lagman, och denne en dotter, gift Lilliecreutz. Från hennes tid är att räkna avslutningen av det gamla säteriets adelshistoria. År 1826 såldes det till flere bönder i närheten och delades efter hand.

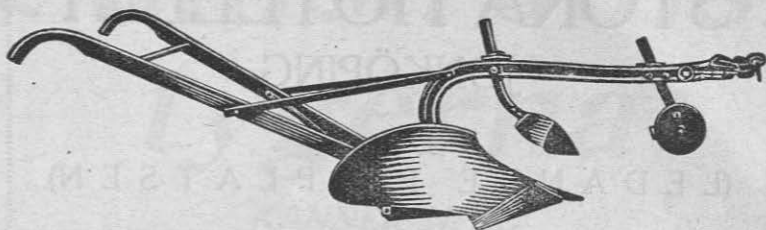
Om Eskilstorp kan sägas att det har eller rättare sagt haft vidsträckt ägor, som omsluta den efter gården benämnda lilla sjön. Dessa lämna nu utrymme för ej mindre än 40 hushåll om c:a 240 personer, utmärkta, säger pastoratets kyrkoherde, av kyrkovänlighet, arbetssamhet, flit och förnöjsamhet, därigenom spridande en ny stjerneglans över det gamla stjernegodset.

Detta är förvisso ett vackert vittnesbörd om effekten av modern utveckling! Men — nog kan det tyckas vara litet pietetslöst att å hela Eskilstorpsområdet icke en byggnad från gamla tider finnes

kvar. Allt är jämnat med marken eller till oigenkänlighet modärniserat.

Därför har ock denna uppsats blivit utan bild.

ANNONSER.

EN GOD PLOGS FÖRNAMSTA EGENSKAPER

äro: *God plöjningsförmåga.* Endast den plog, som utför ett fullt tillfredställande arbete, är värd sitt inköpspris.

Lätt att styra. Sedan plogen en gång inställts i körriktningen, skall körkarlen endast i undantagsfall behöva använda styrena.

Lätt att draga. Att överanstränga dragarna är dålig ekonomi. Deras utfodring kostar pengar, och tröttkörda dragare lämna en dålig arbetsprestation.

Styrka och hållbarhet. Reparationer äro kostsamma. En god plog blir genom att den håller längre och drager mindre underhållskostnader alltid billigare än en dålig plog, hur ringa denna än kostar i inköp.

Söker Ni en plog, som särskilt passar för det svenska jordbruket och som samtidigt fyller alla anspråk på en verklig kvalitetsplog, då är valet lätt. Ni köper

VIRGINIA-PLOGEN

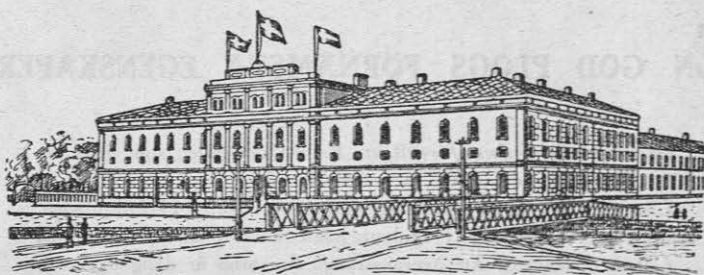
NORRAHAMMARS BRUK

sten

STORA HOTELLET

JÖNKÖPING

(LEDANDE PÅ PLATSEN)

1:sta klassens HOTELL
1:sta klass MATSAL & CAFÉ

Sommartiden friluftsservering
å terrassen med dess här-
liga utsikt åt Vättern
för Mat- & Café-
servering

B E N S I N

G A R A G E

Sahlströms- tygerna

KÄNNER NI JU
TILL
?

MED OFÖRÄNDRAD HÖG KVALITÉ SÄLJAS DE NU TILL
BETYDLIGT REDUCERADE PRISER.
FÅS OCKSÅ AV IN-
SÄND ULL

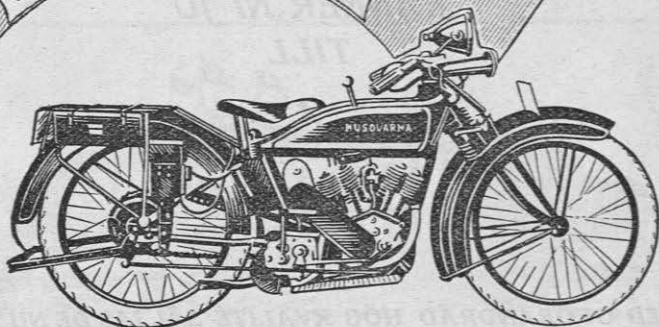

VÄND
ER DÄRFÖR NU TILL

SAHLSTRÖMSKA FABRIKEN
JÖNKÖPING

ELLER DESS KOMMISSIONÄRER.

PRISKURANT PÅ BEGÄRAN!

Varje svensk,

skriver en känd motorman om Husqvarna motoreykel, kan känna sig stolt över detta helsvenska fabrikat, som tillvunnit sig ett allmänt och även bland fackmän odelat erkännande.

Husqvarna motoreykel n:r 170 är för svenska förhållanden den ojämförligt bästa i marknaden, konstruerad som den är med ledning av över tjugo års rika erfarenheter. Alla erfarna motormän berömma

HUSQVARNA MOTORCYKLAR

Säljas på förmånliga avbetalningsvillkor.

KRÖNLEINS BRYGGERIS

MALTDRYCKER

Söta Läskedrycker

och

Kolsyrade Vatten

REKOMMENDERAS!

JÖNKÖPING

RIKSTELEFON 12

Ensamförsäljare av

RAMLÖSA VATTEN och CARNEGIE PORTER.

OBS.! NEDSATTÅ PRISER OBS.!

VAD FÅR NI AV SVENSK ULL ?

Jo, om den sändes till

SAHLSTRÖMSKA FABRIKEN

JÖNKÖPING (Sveriges största och äldsta
långodsaffär) eller *dess ombud*, som finnas
på alla större platser över hela landet, så
får Ni:

- 1) Garn av alla finlekar och färger.
- 2) Vävnader efter 452 olika prover,
näml. 311 olika tyger; schalar, pläder,
säng-, res- och hästfilar i 120 olika
mönster och mattor i 21 olika mönster.

*Och Ni får allt i högsta kvalité, starka,
varma, färgäkta, arsenikfria varor, allt
till lägsta pris. BEGÄR UPPLYSNINGAR.*

AKTIEBOLAGET
JORDBRUKARBANKEN
JÖNKÖPING

Telegramadr.: ODALBANK

TELEFONER:

Exp. och Direktören 675
Kamreraren 2360
Talhytt 1548

ALLA SLAG AV BANKAFFÄRER

Gottgör högsta ränta å insatta medel

CENTRALFÖRENINGEN
JÖNKÖPING

TELEFONER:

Direktören 1304
Kassa och exp. 1400
Magasinet 451

SÄLJER:

FODERMEDEL, GÖDNINGSÄMNER, UTSÄDES-
VAROR, TORVSTRÖ, JORDBRUKSKALK, SALT
FODERBENMJÖL, FOTOGÉN m. m.

KÖPER:

SPANNMÅL, FRÖ, POTATIS & STRÅFODER.

Juris Kandidaten AXEL FAHLSTRÖMS Advokatkontor

Sparbankshuset

JÖNKÖPING

Kontorstid 10—5

(GRUNDAT 1898)

INNEHAVARE:

AX. M. FAHLSTRÖM

Juris Utriusque Kandidat.

G. HÄGERSTRÖM

v. Häradshövding
Sokr. i Smålands o. Blekinge Handels-
kammare.

Ledamöter av Sveriges Advokatsamfund.

Biträdande jurist:

RAGNAR SVANFELDT

Jur. Kand.

Utföra rättegångar, spec. vattenrättsmål och handelstvister, bevaka mål och ärenden hos Kungl. Göta Hovrätt samt övriga domstolar, ämbetsverk och myndigheter; meddela råd och upplysningar i juridiska angelägenheter jämväl skriftligen.

Rikstelefon 514

Telegramadress: Fahlström

Brand- och Livförsäkra i

S V E A

Inbrottsförsäkra i

ASTREA

*Vattenskade-, Glas-, Automobil- och Motorcykel-,
Olycksfall-, Skadestands- och Ansvarsförsäkra i*

NORNAN

Ombud i Jönköping: Dir. HENRIK KARNELL.

RIKSTELEFON 1128.

En snabb och innehållsriknyhetstidning
samt en förstklassig
annonstidning är

SMÅLANDS ALLEHANDA

Jönköpings läns dagliga
morgontidning.

*Stor spridning över hela länet bland
alla samhällsklasser.*

*Den största lösnummer-
försäljningen av alla
länets tidningar.*

A/B SMÅLANDS
ALLEHANDAS
TRYCKERI
JÖNKÖPING
1 9 2 5